

مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

تقویت تجارت فراگیر: دستور کار سیاستی دولت

چکیده

پیشنهادات

۱- مقدمه

۲- اولویت های سیاست تکمیلی برای تجارت فراگیر

۳- اجرای دستور کار سیاستی برای تجارت فراگیر

۴- خلاصه، نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

منابع و مراجع

پیوست ها

آنچه خواهید خوانند...

چکیده

این گزارش که ترجمه‌ای از فصل چهارم کتاب «تأثیرات توزیعی تجارت» با نام «تقویت تجارت فراگیر: دستور کار سیاستی» منتشره از سوی بانک جهانی در سال ۲۰۲۱ است، به این نکته اشاره دارد که علی‌رغم اینکه اصلاحات تجاری، منافع بسیاری را به شکل افزایش رشد اقتصادی و اشتغال‌زایی به همراه دارد، اما این منافع به صورت یکنواخت در جامعه توزیع نمی‌شود و چه بسا ممکن است برخی از مناطق، صنایع، بنگاه‌ها و کارگران نسبت به قبل از اصلاحات، وضعیت بدتری نیز پیدا کنند؛ با این حال، دولت‌ها قادرند با انتخاب سیاست‌های مناسب، این نقیصه را تا حد زیادی برطرف کنند. این سیاست‌ها بر اساس سه رکن سیاستی که مکمل یکدیگرند انجام‌پذیر است که خلاصه این سه رکن به شرح ذیل ارائه می‌شود. باید خاطرنشان ساخت که در فرایند اجرای این سه رکن، لازم است تمامی بدنه دولت و سایر نهادهای حکومتی باهم هماهنگ شوند و بخش خصوصی و نهادهای مردم‌نهاد حامی مصرف‌کنندگان و اتحادیه‌های کارگری نیز به‌طور جدی درگیر این فرایند باشند.

۱. کاهش تحریفات و تقویت عملکرد بازارها: این رکن برای ایجاد بخش‌های مولدتر در اقتصاد در جهت رشد و گسترش منافع ناشی از فرصت‌های جدید صادراتی و دسترسی بیشتر به بازار است. این رکن، خود شامل این موارد است:

- بهبود فضای کسب‌وکار: با کاهش موانع تجاری، به خاطر تخصیص مجدد منابع، تولید کاراتر و لذا رشد و اشتغال بیشتری حاصل می‌شود. به‌عنوان مثال، با کاهش موانع تجاری در دوره صنعتی‌سازی سال‌های ۱۹۷۱ تا ۱۹۹۱ کشور موریس، با اینکه صنایع این کشور با رقابت بیشتری مواجه شدند، اما اشتغال در بخش‌های صادراتی و وارداتی این کشور افزایش یافت. همچنین در کشورهای با محیط کسب‌وکار مناسب، افزایش یک‌درصدی تجارت، به افزایش ۵/۰ درصدی درآمد سرانه منجر می‌شود.
- تقویت توانایی‌های بنگاه‌ها: برای افزایش توانایی‌های بنگاه‌ها، می‌توان از آن‌ها برای به دست آوردن تجهیزات دارای فن‌آوری بالاتر حمایت مالی نمود، برای ارتقاء فن‌آوری، اطلاعات بهتر را در دسترس آن‌ها قرار داد و قوانینی را برای ارتقاء فناوری آن‌ها وضع کرد. همچنین برای افزایش صادرات صنایع، رویکرد مقابله با محدودیت‌های تجاری کارساز است. در اندونزی، هر کاهش ۱۰ درصدی تعرفه نهادهای وارداتی منجر به افزایش بهره‌وری ۱۲ درصدی بنگاه‌های واردکننده نهاده‌ها می‌شود.

۲. کاهش هزینه‌های تجارت: این رکن، اطمینان می‌بخشد که رقابتمندی صادراتی بنگاه‌های داخلی به خاطر هزینه‌های مفرط و بوروکراسی غیرضروری، آسیب نمی‌بیند. این رکن دارای این موارد است:

- سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های ارتباطی: کاهش هزینه‌های تجارت، بنگاه‌های کوچک و متوسط را قادر می‌سازد تا رشد نمایند و به نهاده‌ها با قیمت رقابتی در سطح جهانی و نیز به فناوری بین‌المللی

دسترسی پیدا کنند. مطالعات نشان می‌دهند که کاهش هر یک روز مدت زمان معاملات در داخل یک کشور، معادل کاهش ۱/۵ درصدی تمامی تعرفه‌ها اعمالی بر واردات آن کشور است و می‌تواند منجر به افزایش هفت درصدی صادرات شود. دسترسی به اینترنت برای بنگاه‌های کشورهای در حال توسعه به منظور دسترسی به بازارهای خارجی ضروری است. زیرساخت‌های سامانه‌های تجارت الکترونیکی، هزینه‌های تجارت را تا ۶۰ درصد کاهش می‌دهند.

- تسهیل تجاری و نهادهای مرتبط با تجارت: هماهنگی در تنظیم مقررات در مواردی مانند مقررات راجع استانداردها می‌تواند منافع حاصل از تجارت را افزایش دهد؛ برای نمونه، استانداردهای غیرهماهنگ باعث کاهش صادرات منسوجات و پوشاک آفریقا به اتحادیه اروپا شده است.

۳. تسریع تعدیل بازار کار: این رکن، تخصیص مجدد کارگران به سمت فعالیت‌های مولدتر را برای حداکثر سازی منافع حاصل از آزادسازی تجارت و همچنین اطمینان از تحمل هزینه‌های تعدیل توسط کل جامعه را فراهم می‌کند. این رکن شامل این موارد است:

- تسهیل تحرک کارگران: برنامه‌های آموزشی و سرمایه‌گذاری در مهارت‌ها می‌تواند توانایی کارکنان بخش غیررسمی و غیررسمی، به‌ویژه جوانان را برای رفتن به مشاغل جدید بسیار بهبود بخشد.
- مدنظر قرار دادن تجربیات ترکیه و پرو: آموزش‌های ارائه‌شده توسط سازمان‌های دولتی ترکیه، تأثیر مثبتی بر اشتغال داشته، اما تأثیر ارائه برنامه آموزشی توسط بخش خصوصی چشم‌گیرتر بوده است. در برنامه «پروژون» پرو که از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۰ ادامه داشت، آموزش فنی کوتاه‌مدت در آموزشگاه‌ها انجام می‌گرفت و سپس با یک دوره آموزش حرفه‌ای عملی سه‌ماهه که توسط خود شرکت‌ها تأمین مالی می‌شد، تکمیل می‌گشت؛ این برنامه فرصت‌های شغلی رسمی را در یک بستر اقتصادی که وجه مشخصه آن بخش بزرگ غیررسمی بود، افزایش داد.

پیشنهادات

- رفع تحریم‌های اقتصادی به‌عنوان پیش‌شرط پیاده‌سازی اصلاحات تجاری: یکی از اهداف اصلی اعمال تحریم‌ها علیه ایران، ایجاد مانع بر سر راه تجارت خارجی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی کشور است. لاجرم با وجود تحریم‌ها علیه کشور، اجرای سیاست‌های اصلاحات تجاری که حتماً همراه با آزادسازی وسیع تجاری و مالی خواهد بود، محلی از اعراب ندارد.
- ایجاد یک نهاد حکومتی برای هماهنگی در سیاست‌گذاری اصلاحات تجاری: لازم است تا نهادی حکومتی تشکیل شود و این نهاد، هماهنگی‌های مستمر بین دستگاه‌های دولتی، سایر نهادهای

- حکومتی، بخش خصوصی و نهادهای غیردولتی حامی مصرف‌کنندگان، کارگران و محیط‌زیست را برای جمع‌آوری اطلاعات لازم و تدوین، اجرا و رصد سیاست‌های اصلاحات تجاری انجام دهد. این کار تضمین می‌نماید که تا برخورداری از منافع حاصل از اصلاحات تجاری از منظر اندازه و توزیع، در بهترین حالت ممکن باشد و در ضمن، انحراف در بازارها و لطمات محیط زیستی نیز حداقل شود.
- بهبود زیرساخت‌های بنادر و فناوری اطلاعات کشور: ۹۰ درصد از تجارت جهانی از طریق بنادر صورت می‌گیرد. بر اساس گزارشات جهانی، هیچ‌یک از بنادر ایران در فهرست ۵۰ بندر مهم جهان در سال ۲۰۲۰ قرار نداشته‌اند. همچنین فناوری ارتباطات پلی بین بخش خدمات با صنعت و نیز بین صنایع یک کشور و همچنین ابزار اساسی جمع‌آوری و نشر اطلاعات لازم برای تجارت است؛ لذا هرچقدر کیفیت فناوری اطلاعات بالاتر باشد، پیاده‌سازی اصلاحات تجاری مؤثرتر خواهد بود. سرعت اینترنت در ایران در جولای ۲۰۲۱، از بین ۱۸۰ کشور در رتبه ۱۳۴ قرار دارد که بیانگر فاصله زیاد کشور از متوسط جهانی است. در این باره، جدیت در پیگیری اجرای تبصره‌های الف و ب ماده ۵۱ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه برای ارتقای سطح کمی و کیفی بنادر لازم است. همچنین هرگونه طرح در رابطه با فضای مجازی کشور نباید منجر به کاهش کمی و کیفی دسترسی فعالین اقتصادی به اینترنت شود.
  - بهبود سهولت کسب‌وکار در زمینه تجارت مرزی: رتبه ایران در سال ۲۰۲۰ در شاخص سهولت تجارت مرزی از بین ۱۹۰ کشور ۱۲۳ بوده است که رتبه مطلوبی محسوب نمی‌شود. اجرای مداوم ماده ۸ «قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار» برای بهبود این شاخص لازم است.
  - تعیین تکلیف شرکت‌های تولیدی غیرکارای تحت حمایت دولت: علی‌رغم منافع چشمگیر سیاست‌های اصلاح تجاری، شرکت‌های محفوظ از رقابت خارجی که محصولات با کیفیت پایین‌تر و با قیمت بالاتر از سطح جهانی را به مصرف‌کنندگان داخلی عرضه می‌کنند، خودبه‌خود در پی این اصلاحات حذف خواهند شد. برای کاهش عارضه‌های جانبی اصلاحات تجاری، لازم است تا قبل از اصلاح تجاری، این شرکت‌ها برای محیط رقابتی از طریق مشارکت با سرمایه‌گذاران خارجی به منظور بهره‌برداری از صرفه‌های ناشی از مقیاس و فناوری خارجی، تعدیل هزینه‌های جاری و چابک‌سازی، آماده شوند. این امر مستلزم تصویب قوانین لازم در مجلس بدون تأثیرپذیری از فشارهای سیاسی ذی‌نفعان برای حفظ حمایت‌گرایی می‌باشد.
  - لزوم آموزش کارگران برای تطبیق با فعالیت‌های جدید: با اصلاحات تجاری، فعالیت‌های ناکارا حذف و فعالیت‌های کارا و منطبق با نیاز جهانی حفظ و یا ایجاد خواهند شد. برای اشتغال مجدد بیکاران در پی اصلاحات تجاری، لازم است بیکاران آموزش‌های حرفه‌ای لازم را ببینند. از این رو تمهیدات لازم برای وفق اجرای فصل پنجم «قانون کار» (آموزش و اشتغال) با نیازهای آموزشی جدید بایستی اندیشه شود.

۱- مقدمه

بسیاری از کشورهای درحال توسعه از باز شدن تجارت، منافع بسیاری را کسب کرده‌اند. گسترش تجارت منبع اصلی رشد سریع‌تر و اشتغال است. اقتصادهایی که بازترند، هم سطح اشتغال بیشتر و هم مشاغل باکیفیت‌تری دارند. اگرچه تأثیرات باز بودن اقتصاد در درون کشورها تا حدودی به‌طور مساوی توزیع نمی‌شود، اما یافته‌های تحقیقات اخیر در یک کلام بیانگر این‌اند که موج اصلاحات تجاری جهان در دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ تأثیر مثبتی بر رشد اقتصادی جهانی داشته است.

منافع حاصل از تجارت به‌ندرت به‌طور مساوی در درون یک اقتصاد توزیع می‌شود، ضمن اینکه در پی اصلاحات تجاری، به‌ویژه در کشورهای توسعه‌یافته، برخی مناطق، صنایع، بنگاه‌ها و کارگران وضعیت بدتری نیز پیدا کرده‌اند؛ به‌عنوان مثال، وقتی منابع از فعالیت‌های با بهره‌وری کم به سوی بهره‌وری بالا می‌رود، ممکن است موجب نابودی آن صناعی شود که قبلاً به لطف حفاظت از رقابت خارجی از طریق عوارض وارداتی - و این حمایت، خرید محصولات تولیدی خارجی را برای مصرف‌کنندگان گران‌تر می‌کرد - سودآور بودند. در بسیاری از کشورهای درحال توسعه، تحریف در اقتصاد و بازارهای کار، صرفاً می‌تواند به این معنی باشد که تخصیص مجدد منابع در پی آزادسازی تجارت، به آهستگی اتفاق خواهد افتاد. چون کسب‌وکارها بارها با موانع ورود و خروج روبرو بوده‌اند، سرمایه‌گذاران در پی اصلاحات تمایلی به ریسک‌پذیری نخواهند داشت. این وضعیت با شبکه ناکافی حمایت از تسهیل تعدیل در بسیاری از کشورها ترکیب، و باعث شده است تا برای کارگران کسب مهارت‌های جدید و حرکت به صنایع صادراتی دشوار شود.

انتخاب صحیح نوع سیاست می‌تواند هم نتایج توزیعی و هم سرعت تعدیل را بهبود بخشد. مطالعات اخیر در مورد جنوب آسیا، نیاز به سیاست‌های هدفمند برای حمایت از این فرآیندهای انتقالی و انتشار بیشتر منافع حاصل از تجارت را برجسته می‌کند. اهمیت چنین سیاست‌هایی در بالاترین سطوح توسعه نیز نمایان است. رهبران گروه ۲۰^۱ در سال ۲۰۱۷ به این نتیجه رسیدند که منافع حاصل از تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی، به‌قدر کفایت توزیع نشده و لذا لازم است تا به نحو بهتری مردم خود را قادر به استفاده از فرصت‌ها و مزایای جهانی شدن اقتصاد کنند.

این گزارش ترجمه‌ای (و تلخیصی بسیار اندک) از فصل چهارم کتاب «اثرات توزیعی تجارت: نوآوری‌های تجربی، ابزارهای تحلیلی و پاسخ‌های سیاستی» منتشره از سوی بانک جهانی در سال ۲۰۲۱ با عنوان «تقویت

تجارت فراگیر: یک دستور کار سیاستی» است. این گزارش از به این موضوع می‌پردازد که انتخاب سیاست‌ها از سوی دولت‌ها می‌تواند تأثیرات اقتصادی و سیاسی اصلاحات تجاری را به شدت تحت تأثیر قرار دهد. این امر بر روی سه هدف سیاستی که مکمل یکدیگرند، تمرکز دارد («ارکان ۱» ما): (الف) کاهش تحریفات و تقویت عملکرد بازارها، (ب) کاهش هزینه‌های تجارت و (ج) تسریع در تعدیل بازار کار. این اهداف سیاستی به اندازه زیادی مکمل یکدیگرند. اولین رکن برای ایجاد بخش‌های مولدتر در اقتصاد در جهت رشد و گسترش منافع ناشی از فرصت‌های جدید صادراتی و دسترسی بیشتر به بازار، بسیار مهم است. رکن دوم اطمینان می‌بخشد که رقابتمندی صادراتی بنگاه‌های داخل به خاطر هزینه‌های مفرط و بوروکراسی غیرضروری، آسیب نبینند. سومین رکن، تخصیص مجدد کارگران را به سمت فعالیت‌های مولدتر برای حداکثر سازی منافع حاصل از آزادسازی تجارت و همچنین اطمینان از تحمل هزینه‌های تعدیل توسط کل جامعه و نه فقط معدود کارگرانی که شغلشان از بین رفته است، فراهم می‌کند.^۲

۲- اولویت‌های سیاست تکمیلی برای تجارت فراگیر

برای ترسیم سه رکن مذکور در مقدمه گزارش، از انواع مختلف سیاست‌ها بهره جسته شده است؛ این سیاست‌ها به اتفاق هم، به علل اصلی هزینه‌های بالای تعدیل که موجب اختلال در توزیع منافع حاصل از تجارت در کل اقتصاد می‌شود و همچنین به بیکاری در حال گذار که در نتیجه شوک‌ها بدتر می‌شود می‌پردازند (همان‌طور که در شکل ۱ پیوست گزارش نشان داده شده است). ماهیت شوک‌های تجاری، صرف نظر از اینکه از سیاست اصلاحات تجاری خود دولت آغاز شده یا از یک کشور دیگر، به عنوان یک عامل از پیش تعیین شده و برون‌زا در نظر گرفته شده است؛ بنابراین فقط بر روی سیاست‌های تکمیلی که نتایج توزیع را بهبود می‌بخشد تمرکز می‌کنیم.

این گزارش که به موضوعات این ارکان می‌پردازد، کار را با کاوش در هر یک از ارکان شروع می‌کند و با بحث در مورد چگونگی بهبود «پیچ و مهره‌ها» در جهت تعقیب و اجرای سیاست‌های اصلاح تجاری در سطح داخلی، و همچنین اولویت‌ها برای یک برنامه سیاست جهانی که به فقرا نفع می‌رساند، کار را به پایان می‌رساند.

1. pillar

۲. تمام زیرنویس‌های این ترجمه، از جانب مترجم است. در ابتدای این فصل در متن اصلی، عنوانی با نام «یافته‌های کلیدی» داشت که به بخش نتیجه‌گیری منتقل شد. همچنین مقدمه این فصل، طولانی بود که بخشی از آن به زیر تیتر "۳" انتقال یافت. خلاصه گزارش و پیشنهادات سیاستی برای ایران و همچنین چکیده گزارش نیز از سوی مترجم است. متن اصلی فصل در انتها خود دارای شش یادداشت کوتاه است که بیشتر حاوی توضیح مأخذها هستند و از این رو این یادداشت‌ها ترجمه و در گزارش آورده نشدند (مترجم).

از آن رو که واکنش‌های بهینه به سیاست‌ها به شرایط اقتصادی و سیاسی یک کشور، مانند سطح توسعه و همچنین ساختار و پیچیدگی سبد صادراتی آن کشور بستگی دارد، به همین دلیل احتمالاً دامنه و اثربخشی نسبی سیاست‌های مرتبط با اصلاحات تجاری در کشورهای کم‌درآمد، کاملاً با کشورهای توسعه‌یافته متفاوت است. علاوه بر این، درجه آزادسازی نیز به‌طور گسترده‌ای در بین کشورها متفاوت است: درحالی‌که از گذشته‌ها، توافق‌نامه‌های کشورهای در حال توسعه عمدتاً بر کاهش موانع تجاری متمرکز بوده است، توافق‌نامه‌های پیچیده‌تر برای دستیابی به یکسان‌سازی سیاست‌های تنظیمی، در حال تبدیل شدن به یک امر معمول در کشورهای ثروتمندتر هستند.

۲-۱ رکن یک: تحریفات بازارها را کاهش و عملکرد آن‌ها را تقویت کنید.

۲-۱-۱ فضای کسب‌وکار را بهبود دهید.

یک دلیل قوی برای پرداختن به رفتار ضد رقابتی در زمینه اصلاحات تجاری وجود دارد و آن، افزایش منافع حاصل از تجارت است. گزارش اخیر بانک جهانی در مورد تقویت ادغام جهانی آرژانتین، وابستگی متقابل بین تجارت، رقابت و سرمایه‌گذاری را آشکار می‌سازد. این گزارش، دستورالعملی را پیشنهاد می‌کند که اصلاحات سیاستی را در هر سه حیطة تجارت، رقابت و سرمایه‌گذاری در سطح ملی و محلی^۱ تحت پوشش قرار می‌دهد تا از طریق آن، اثرات تقویت‌کننده متقابلی مانند افزایش سرریز سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۲، کاهش قدرت انحصاری در بازار و بهبود بهره‌وری درون بنگاه‌ها و بین بنگاه‌ها و بخش‌های ایجاد شود.

در نبود موانع قابل توجه در برابر قابلیت رقابت^۳ بنگاه‌ها و لذا نبود تحریف بازار، افزایش باز بودن تجارت، منجر به تخصیص مجدد منابع از این بخش‌های تولیدی به صنایع صادراتی می‌شود و این صنایع از فرصت‌های جدید دسترسی به بازارهای جهانی منتفع خواهد شد. این بده-بستانها اجتناب‌ناپذیر نیستند و بارها هم بخش‌های وارداتی و هم صادراتی، از این فرآیند منتفع می‌شوند. به‌عنوان مثال، طی یک دوره صنعتی سازی عمده در سال‌های ۱۹۷۱ تا ۱۹۹۱، علی‌رغم اینکه موانع تجاری پایین‌تر باعث ایجاد رقابت بیشتر برای صنایع وارداتی شد، اما اشتغال در بخش‌های صادرات و وارداتی در موریس افزایش یافت. باین حال، در مکزیک، شوک رقابت از ناحیه ورود چین به اقتصاد جهانی منجر به تخصیص مجدد سهم از بازار جهانی در

1. subnational

2. foreign direct investment (FDI)

3. Contestability

قابلیت رقابت در بازار، به سهولت ورود و خروج بنگاه‌های جدید به بازار اشاره دارد. در یک بازار کاملاً قابل رقابت، بازار بدون هزینه ورود و خروج است. موانع ورود و خروج، میزان قابلیت رقابت را کاهش می‌دهد (مترجم).

درون بنگاه‌ها و بین بنگاه‌ها شد؛ درحالی‌که بنگاه‌های بزرگ‌تر و با بهره‌وری بیشتر احتمال دارد این شوک را تحمل کنند، شرکت‌های کوچک‌تر و با بهره‌وری کمتر، صدمه خواهند دید.

روش دیگر برای بهبود فضای کسب‌وکار، تقویت نهادهای حاکم بر آن است؛ زیرا این نهادها بر احتمال کسب منافع در دوران پس از اصلاحات، مؤثرند. تحقیقات نشان می‌دهد که تأثیرات سیاست‌های اصلاح تجاری به شرایطی که کشورها در آن واقع‌اند، حساس است. سایر مطالعات با ارائه شواهدی مبنی بر اینکه تجارت منجر به درآمد بیشتر در اقتصادهای انعطاف‌پذیر می‌شود، جایی که مقررات کسب‌وکار، ورود شرکت را تسهیل می‌کند، از این یافته پشتیبانی می‌کنند. در کشورهایی که ورود بنگاه را تسهیل می‌کنند، افزایش یک درصدی تجارت، به افزایش ۵/۰ درصدی درآمد سرانه منجر می‌شود؛ اما تجارت تأثیری بر درآمد در اقتصادهای بسته‌تر ندارد. دیگر مطالعات نشان می‌دهد که تأثیرات آزادسازی تجارت، به وجود تحریف در سازمان‌های غیرتجاری^۱ و امکان حذف آن، بستگی دارد. تجارت آزاد منجر به رشد سریع اقتصادی می‌شود؛ اما فقط در کشورهای دارای محیط مناسب برای تجارت. کشورهایی که پس از اصلاحات تجاری، با رشد اقتصادی روبرو نشدند، آن‌هایی بودند که عموماً از طریق حمایت از بخش‌های داخلی، سیاست‌های اقتصاد کلان انقباضی در دوران پس از اصلاحات و یا مواجه با عدم ثبات سیاسی، اصلاحات را بی‌اثر کردند.

فضای مناسب کسب‌وکار برای جذب FDI برای کشورهایی که امیدوارند از افزایش باز بودن تجارت منتفع شوند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مطالعات برای دوره ۱۹۵۰ تا ۱۹۹۸ نشان می‌دهد که ۲۱ درصد از تأثیر آزادسازی بر رشد، از طریق سرمایه‌گذاری ثابت^۲ بیشتر حاصل شده است. این تأثیرات به‌ویژه برای کشورهایی که طی دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ آزادسازی کرده‌اند، چشمگیر بوده است؛ بالأخص در کشورهای درحال توسعه‌ای که پتانسیل سرمایه‌گذاری داخلی بیشتر در آن‌ها محدود است؛ زیرا افزایش اتکاء بر سرمایه‌گذاران خارجی برای تقویت بهره‌وری از طریق انتشار دانش و فن‌آوری به کارگران محلی، موجب منافع می‌شود. تجربه ویتنام حاکی از این موضوع است. رشد این کشور در دهه‌های اخیر عمدتاً ناشی از آزادسازی و سرایت وسیع قدرت خرید خارجی بوده است که موجب شده که این کشور از کشاورزی معیشتی به سمت افزایش صرفه‌جویی ناشی از تجمع^۳ و توسعه صنعتی حرکت کند. اهمیت فضای کسب‌وکار گسترده‌تر برای

1. nontrade institutions

. در ایران، تشکیلات و مؤسسات غیر تجاری، کلیه تشکیلات و مؤسساتی هستند که برای مقاصد غیر تجاری از قبیل امور علمی یا ادبی یا امور خیریه و امثال آن تشکیل می‌شوند؛ اعم از آنکه مؤسسين و تشکيل‌دهندگان قصد انتفاع داشته یا نداشته باشند. تشکیلات و مؤسسات مزبور می‌توانند عناوینی از قبیل انجمن، کانون یا بنگاه و امثال آن اختیار نمایند، ولی اتخاذ عناوینی که اختصاص به تشکیلات دولتی و کشوری دارد، از طرف مؤسسات مزبور ممکن نخواهد بود. (مترجم).

2. capital investment

3. agglomeration economies

صرفه ناشی از تجمع، مزایایی است که وقتی بنگاه‌ها و مردم در شهرها و خوشه‌های صنعتی در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند حاصل می‌شود؛ مثلاً کاهش هزینه‌ها

واکنش بهتر سرمایه‌گذاری به اصلاحات تجاری، توسط ترجیحات اظهارشده از سوی سرمایه‌گذاران پشتیبانی می‌شود.

اخیراً یک نظرسنجی جهانی از بیش از ۷۵۰ مدیر بازرگانی بین‌المللی که درگیر عملیات شرکت‌های چندملیتی در کشورهای در حال توسعه بوده‌اند، به تعداد زیادی از ویژگی‌های کشوری اشاره کرده است که این ویژگی‌ها به‌طور خاصی برای سرمایه‌گذاران مهم هستند. به ترتیب اهمیت، این ویژگی‌ها شامل (الف) ثبات سیاسی و امنیت، (ب) کیفیت قانونی و مقررات، (ج) اندازه بازار داخلی و (د) ثبات کلان اقتصادی و نرخ ارز مطلوب هستند. اگرچه برخی از این متغیرها خارج از کنترل یک کشور هستند (مانند اندازه بازار داخلی)، اما دولت‌ها برای طراحی مقرراتی که ساده، شفاف و قابل پیش‌بینی باشد، آزادی عمل قابل توجهی دارند. تقویت نهادهای مرتبط با سرمایه‌گذاری و توافق‌نامه‌های سرمایه‌گذاری می‌تواند برای تسهیل روند سرمایه‌گذاری مفید باشد. در این میان، مهم‌ترین عامل، تقویت نهادها به‌منظور جذب سرمایه‌گذاری است. کاستاریکا، مالزی و مراکش با استفاده از استراتژی‌های تشویق سرمایه‌گذاری توانسته‌اند سرمایه‌گذاری‌های تحول‌آفرین^۱ که از ادغام در زنجیره‌های ارزش جهانی^۲ پشتیبانی می‌کنند، جذب نمایند. این استراتژی‌های تشویق سرمایه‌گذاری شامل این موارد است: (الف) توسعه توافق‌نامه‌های FDI، (ب) بهبود اثربخشی سیاست‌ها، و تلاش برای جذب و تسهیل FDI (مانند رژیم‌های پیشرفته مشارکت سرمایه‌گذار^۳) (ج) بهبود اثربخشی مشوق‌های سرمایه‌گذاری و (د) تقویت اعتماد سرمایه‌گذار از طریق کاهش ریسک سلب مالکیت و ترویج بهترین روش‌ها به‌منظور مدیریت شکایات مرتبط با سرمایه‌گذاری.

۲-۱-۲ توانائی‌های بنگاه‌ها را تقویت کنید.

روش‌های زیادی وجود دارد که دولت‌ها می‌توانند بنگاه‌ها را به صادرکنندگان موفق تبدیل کنند. مجموعه اقدامات مهم برای تبدیل بنگاه‌ها به صادرات‌کنندگان مهم، بر افزایش بهره‌وری از طریق تقویت توانایی‌ها، بهبود شیوه‌های مدیریتی و سازمانی، شایستگی‌ها برای نوآوری، و مهارت‌های نیروی متمرکز است. برای مثال، ارائه خدمات مشاوره‌ای به مدیران اجرایی برای بهبود شیوه‌های مدیریتی و ایجاد مدیران و کارگران

به‌واسطه دسترسی مشترک به زیرساخت‌هایی همچون برق، آب، جاده و... (مترجم).

1. transformative investments

به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها گفته می‌شود. این نوع سرمایه‌گذاری‌ها، امکان دستیابی به نتایج اجتماعی و زیست‌محیطی را در کنار نتایج اقتصادی ممکن می‌سازد و موجب توسعه صنایع می‌شود. (مترجم).

2. Global value chains (GVC)

3. investor entry

کوچ و منتور^۱. روش دیگر، افزایش جذب فناوری‌ها در بخش‌های دارای اولویت است. در این رابطه، این موارد پیشنهاد می‌شود (الف) ارائه حمایت مالی از کسب‌وکارها برای به دست آوردن تجهیزات دارای فن‌آوری بالاتر، (ب) مداخلات برای ایجاد انگیزه در جهت ارتقاء فن‌آوری از طریق فراهم‌آوری اطلاعات بهتر یا برنامه‌های انباکتور^۲ و (ج) قوانینی که محیط مناسب و راحتی را برای ارتقا مهیا می‌کند. روش دیگر، کمک به ورود بنگاه‌ها به بخش رسمی است. پس از اصلاحات تجاری دوره ۲۰۰۲-۱۹۸۳، گستردگی غیررسمی بودن در برزیل عمدتاً به خاطر اصلاحاتی در داخلی بود که هزینه‌های اخراج را افزایش می‌داد و محدودیت‌های بیشتری را در مورد اضافه‌کاری ایجاد می‌کرد. تحقیقات اخیر راجع به برزیل نشان می‌دهد اگرچه سیاست‌های کاهش بخش غیررسمی می‌تواند باعث افزایش بهره‌وری و رفاه شود، اما این اتفاق می‌تواند در ازای افزایش احتمالی بیکاری باشد.

همچنین روش‌های بسیاری وجود دارد که دولت‌ها می‌توانند از طریق آن‌ها به محدودیت‌های سرمایه‌ای که بنگاه‌ها با آن مواجه هستند، به‌ویژه طی تعدیل تجاری، بپردازند. این امر به‌ویژه در مورد بنگاه‌های کوچک‌تر در کشورهای در حال توسعه کاربرد دارد. همان‌طور که شواهد در هند و پرو نشان می‌دهد، این موضوع همچنین می‌تواند در مورد بنگاه‌های بزرگ‌تر نیز به کار آید. راهی که دولت‌ها می‌توانند به رفع محدودیت‌های سرمایه‌گذاری کمک کنند، برنامه‌های افزایش تأمین اعتبار برای بنگاه‌ها به منظور جهت‌دهی مجدد مدل‌های کسب‌وکار، سرمایه‌گذاری مالی در فناوری‌های جدید و یا تقویت بخش‌هایی که احتمالاً قادرند توسعه یابند، می‌باشد. دسترسی بهتر به منابع مالی برای توسعه تجارت از طریق اعطای تسهیلات نیز می‌تواند اقدامی ضروری برای دسترسی بنگاه‌ها به بازارهای جهانی باشد. تجربیات حاصل از برنامه کمک مالی به منظور صادراتی شدن در کشور تونس، موسوم به فامکس^۳، نشان می‌دهد که رفع محدودیت‌های پرداخت اعتبار مالی‌ای که از صادرات بنگاه‌ها جلوگیری می‌کند، ساده نیست. هرچند فامکس در کوتاه‌مدت به دستاوردهای قابل توجهی دست یافت، اما تأثیر آن پس از سه سال به مرور ناپدید شد.

1. coaching and mentoring

منتور فردی است که دارای دانش بالایی بوده و به افرادی که تجربه کمتری دارند با تجربه شخصی خویش کمک می‌کند و اعتماد به نفس و رضایت‌مندی افراد را بالا می‌برد. این فرآیند انتقال تجربه، طولانی‌مدت بوده و روابط بین فرد و منتور غالباً غیررسمی است که البته در برخی از موارد، رسمی هم می‌تواند باشد. منتور صرفاً راهنمایی می‌کند و جواب سؤالات فرد مراجعه‌کننده را می‌دهد؛ در واقع منتورینگ چیزی شبیه به رابطه شاگرد و استادی است. منتورینگ برای کسی مناسب است که سؤالاتی در ذهن دارد و به دنبال جواب از یک فرد باتجربه است؛ اما کوچینگ یک فرآیند کوتاه‌مدت است. کوچ به فرد مراجعه‌کننده کمک می‌کند تا استعدادهای ذاتی خویش را بشناسد و امکاناتی را که در دست دارد به کار بگیرد. در کوچینگ، آن‌قدر باید از فرد سؤالات هدفمند پرسید تا توانایی‌های بالقوه و علائقش را یافت. فرآیند کوچینگ یعنی به فرد کمک کنیم تا از چیزی که هست به چیزی که می‌خواهد بشود، برسد (مترجم).

2. Incubator

مرکز رشد (انکوباتور) از طریق فراهم کردن فضای کاری، سرمایه اولیه، مربیگری و آموزش دادن به کارآفرینان و استارت‌آپ‌های نوپا کمک می‌کند تا مشکلاتشان را حل کنند و کسب‌وکارشان را رشد دهند (مترجم).

3. Fonds d'Accès aux Marchés d'Exportation (FAMEX) صندوق دسترسی به بازار صادرات

روش دیگر برای افزایش صادرات، تمرکز گسترده بر رویکرد مقابله با محدودیت‌های تجاری است. یکی از مزایای باز بودن تجارت، از جمله برای بنگاه‌های تولیدکننده محصولات رقیب واردات، دسترسی به نهاده‌های ارزان‌تر خارجی است. برای بنگاه‌های صنعتی در اندونزی، هر کاهش ۱۰ درصدی تعرفه نهاده‌های وارداتی منجر به افزایش بهره‌وری ۱۲ درصدی بنگاه‌های واردکننده نهاده‌ها می‌شود؛ نتیجه‌ای که در بسیاری از اقتصادهای پیشرفته و همچنین در چین و هند نیز ملاحظه می‌شود. علاوه بر این، رفع محدودیت‌های تجارت خدمات، ضمن رفع تعرفه بر کالاها، می‌تواند هزینه‌های بنگاه‌ها را نیز کاهش دهد و ادغام در GVC را برای بنگاه‌ها امکان‌پذیر کند؛ زیرا خدمات، نقش اصلی را برای رساندن نهاده به بخش صنعت ایفاء می‌کند. دولت‌ها همچنین می‌توانند با حمایت از تقویت پیوندها بین شرکت‌های بزرگ چندملیتی با تولیدکنندگان کوچک‌تر، کل منافع حاصل از تجارت و همچنین توزیع آن را بهبود دهند. در حقیقت، در مکزیک، پیوند ضعیف بین بخش‌های قابل مبادله با غیرقابل مبادله، تأثیرات مثبت صادرات بر رشد بنگاه‌های واقع در بخش‌های غیرقابل مبادله و به تبع آن، درآمد سرانه را محدود کرده است. در کاستاریکا پس از اینکه بنگاه‌های داخلی، عرضه به شرکت‌های چندملیتی را شروع کردند، بنگاه‌ها پیشرفت قوی و مداومی را در عملکرد خود تجربه کردند. به طور متوسط، بنگاه‌ها ۲۶ درصد نیروی کار خود را افزایش دادند و از افزایش بهره‌وری کل عوامل تولید از ۶ درصد به ۹ درصد طی چهار سال برخوردار شدند. اگرچه توسعه خودبه‌خودی پیوندها، بسیار بعید است (به ویژه در وضعیت درآمد پایین)، روش‌های زیادی برای تقویت چنین پیوندهایی وجود دارند؛ به ویژه با فراهم کردن اطلاعات، تسهیل روابط کسب‌وکار-کسب‌وکار^۱ و استفاده از رویکردهای رگلاتوری^۲. هر نوع قواعد بیشتر تجویزی (مانند الزامات بیشتر داخلی) نباید آن قدر سخت‌گیرانه باشد که باعث دلسردی سرمایه‌گذاری شود.

۲-۱-۳ منافع را به مصرف‌کنندگان انتقال دهید.

اهمیت افزایش قابلیت رقابت در بازار^۳ برای به حداکثر رساندن منافع حاصل از تجارت در بخش مصرف، با اهمیت است. تحریفات در بازار عوامل و محصولات، مانع انتقال منافع ناشی از اصلاحات آزادسازی به

1. business-to-business relationships
2. regulatory approaches

یعنی دولت به جای تصدی‌گری در امور غیرضروری، به نظارت و تنظیم مقررات بپردازد. (مترجم).

3. market contestability

در یک بازار قابل رقابت، موانع کمی برای ورود و خروج وجود به بازار دارد و بنابراین، صادرکنندگان جدید قادرند داخل بازار شده، سبب رقابتی تازه‌نفس برای کسب‌وکارهای مستقر شوند (مترجم).

مصرف‌کنندگان می‌شود. این تأثیرات ممکن است در بخش خرده‌فروشی قابل توجه باشد؛ زیرا این بخش‌ها در کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای توسعه‌یافته، خیلی کمتر قابل رقابت هستند. یکی از دلایل این امر، این است که بنگاه‌های دارای سهم بالا، ورود به بخش‌های خود را محدود می‌کنند. علاوه بر این، هزینه‌های بالای معاملاتی در بسیاری از این بخش‌ها می‌تواند به میزان قابل توجهی منافع افراد فقیر را کاهش دهد. رقابت، موجب تحریک بنگاه‌ها به پرداخت دستمزد بالاتر به کارگران می‌شود و می‌تواند اندازه بخش غیررسمی اقتصاد را کاهش دهد. مطالعات نشان می‌دهد عدم رقابت در فعالیت‌های حمل‌ونقل، توزیع و خدمات لجستیکی به معنای ناچیز شدن منافع حاصل از اصلاحات تجاری برای خانوارهای فقیر است؛ بنابراین یک استدلال قوی و مدافع فقرا، برای توجیه رفع رفتار ضد رقابتی در زمینه اصلاحات تجاری وجود دارد. اهرم اصلی، تقویت نهادهای مرتبط با رقابت و همچنین همکاری بین‌المللی در مورد استانداردها به منظور برابری زمین بازی است. اقدامات ممکن برای این کار عبارت‌اند از (الف) تصویب مقررات طرفدار رقابتی که از بازار آزاد حمایت کند و همچنین لغو مقررات ضد رقابتی بخشی، (ب) ترویج بی‌طرفی در امر رقابت و کمک‌های غیرتحریفی دولتی، (ج) قانون مؤثر بر رقابت و اجرای قوانین ضد انحصار.

۲-۲ رکن دو: هزینه‌های تجارت را کاهش دهید.

۲-۱ در زیرساخت‌های ارتباطی، به‌ویژه در زیرساخت‌های ارتباطی مناطق عقب‌مانده، سرمایه‌گذاری کنید.

کاهش هزینه‌های تجارت از طریق زیرساخت‌های بهتر، به خانوارهای فقیر امکان دسترسی به بازارها و انتقال از کشاورزی معیشتی به کشاورزی نقدی^۲ را می‌دهد؛ ضمن اینکه بنگاه‌های کوچک و متوسط را قادر می‌سازد تا رشد و به‌نهادها با قیمت رقابتی در سطح جهانی و فناوری بین‌المللی دسترسی پیدا کنند. این امر بر اساس تجربیات تاریخی نیز تأیید می‌شود: شبکه راه‌آهن در آرژانتین در اواخر قرن نوزدهم نقش مهمی در توسعه اقتصادی این کشور در آن زمان داشت. در هند، ساخت شبکه راه‌آهن باعث کاهش هزینه‌های تجاری و رفع اختلاف قیمت‌های بین مناطق درون کشور، افزایش تجارت بین مناطق درون کشور و همچنین

1. incumbent firms

2. cash crops

کشاورزی نقدی (نقدکاری یا کشاورزی برای سود) گونه‌ای از کاشت در کشاورزی است که با هدف فروش محصولات کشاورزی برای سودآوری انجام می‌گیرد و نه صرفاً برای تغذیه خانواده و یا دام‌های خود کشاورز (مترجم).

در سطح بین‌المللی، و افزایش درآمد شد؛ بدین ترتیب، تمرکز بر رفع هزینه‌های تجاری دائماً بالا که موجب محدودیت در مناطق دورافتاده می‌شود، برای تقسیم گسترده منافع حاصل از آزادسازی تجارت ضروری است.

این امر به‌ویژه برای حمایت از مناطق عقب‌مانده و کمتر صنعتی درون کشورها بسیار مناسب است. صنایع اغلب از نظر جغرافیایی خوشه‌بندی می‌شوند و این به‌نوبه خود، موجب می‌شود تا غالباً تأثیرات شوک‌های تجاری از نظر جغرافیایی بسیار متمرکز شود. علاوه بر فاصله جغرافیایی، وجود ایست بازرسی‌ها نیز می‌تواند موجب اصطکاک تجاری قابل توجهی شود که این مانع، فراتر از موانعی است که در مرزها دیده می‌شود (موانعی نظیر تنگناهای تسهیل تجارت و حمل‌ونقل یا حتی تعرفه‌ها). سیاست‌هایی که موانع مرزی را کمتر و از ادغام و رقابت مناطق و بنگاه‌های اقتصادی که ممکن است در نتیجه اصلاحات، متضرر شوند پشتیبانی می‌کنند، می‌توانند تأثیر زیادی داشته باشند. زیرساخت‌های دورافتاده و ضعیف ارتباطی، هزینه‌های تولید را افزایش می‌دهند و می‌توانند کالاها و خدمات حیاتی را از دسترس خارج کنند. کاهش هر یک روز مدت زمان معاملات در داخل، معادل کاهش ۱/۵ درصدی تمامی تعرفه‌ها اعمالی بر واردات کشور است و می‌تواند منجر به افزایش هفت درصدی صادرات شود.

کاهش هزینه‌های تجارت همچنین مستلزم دسترسی خوب به بندرگاه‌های باکیفیت و ارتباط هوایی است. از آنجا که ۹۰ درصد حمل‌ونقل تجاری از طریق دریا انجام می‌شود، کیفیت و دسترسی به بنادر تأثیرات زیادی بر الگوی تجارت جهانی دارد و این به‌نوبه خود، بر توانایی کشورها برای بهره‌مندی از تجارت تأثیر می‌گذارد. حتی برای کالاهای فاسدشدنی همچون محصولات باغی، ارتباط فرودگاهی نیز می‌تواند برای رشد صادرات ضروری باشد. هنگامی که دو شهر از طریق یک ارتباط هوایی به هم متصل می‌شوند، افزایش زیادی در شاخص‌های معرف ادغام رخ می‌دهد؛ شاخص‌هایی مانند مالکیت متقابل شرکت‌ها^۱ و تعداد نمایشگاه‌های تجاری که هر دو شهر در آن مشارکت دارند.

علاوه بر این، با افزایش اهمیت تجارت الکترونیکی، دسترسی به اینترنت برای بنگاه‌های کشورهای در حال توسعه به‌منظور دسترسی به بازارهای خارجی ضروری است. در سال‌های اخیر، جریان اطلاعات بین‌کشوری به طرز چشمگیری افزایش یافته و درعین حال، این اتفاق، تجارت کالاهای سنتی را نیز تسهیل کرده است. زیرساخت‌های سامانه‌های تجارت الکترونیکی، هزینه‌های تجارت را تا ۶۰ درصد کاهش داده‌اند.

1. cross-ownership of companies

وضعیتی که در آن، دو شرکت سهام یکدیگر را داشته باشند (مترجم).

این مهم به خصوص طی همه‌گیری کووید ۱۹ که با محدودیت‌های فاصله‌گذاری اجتماعی همراه بود و موجب شد تا تقاضا برای تجارت آنلاین را بسیار افزایش دهد، نمایان‌تر شده است. بهبود فناوری اطلاعات و ارتباطات از جمله آزادسازی خدمات ICT، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های ICT و توسعه پهنای باند پرسرعت، در حال حاضر ضروری است. ممکن است این زیرساخت‌ها به بنگاه‌های کوچکی که اغلب کارگران کمتر ماهر غیررسمی را به کار می‌گیرند، اجازه دهند تا با کارایی بیشتری در خارج از کشور به رقابت بپردازند. در چین، گسترش چشمگیر صادرات طی دو دهه گذشته، تاندازه‌ای مرهون تسهیل صادرات از طریق توسعه اینترنت در تمامی استان‌های این کشور بوده است. در این کشور به واسطه هزینه‌های پایین کسب اطلاعات برای خریداران و عرضه‌کنندگان نهاده‌ها، بنگاه‌ها توانستند صادرات، تولید و اشتغال را افزایش دهند.

حمایت از زنجیره‌های ارزش کشاورزی می‌تواند راه دیگری برای تقویت مناطق متأثر از تعدیل تجاری باشد؛ خصوصاً به دلیل اینکه سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های روستایی اغلب ناکافی‌اند. تمرکز بر زنجیره‌های ارزش کشاورزی و فرآوری محصولات کشاورزی غالباً می‌تواند مجموعه گسترده‌ای از شکست‌های بازار را به طور هم‌زمان برطرف نماید؛ از جمله برطرف کردن ضعف دسترسی به منابع مالی، فقدان فناوری مدرن و نبود ظرفیت‌های بازاریابی و مهارت‌های مدیریتی که این اقدام به نوبه خود، به جذب کارگران ضعیف و کم مهارت کمک می‌کند. یک مسئله کلیدی در این زمینه، اطمینان از یک فضای قوی قراردادی در امتداد زنجیره ارزش است تا برای مثال، اطمینان حاصل شود که کشاورزان قراردادی^۲، فناوری را به خارج از زنجیره منتقل نمی‌کنند و مکانیسم‌های شفاف قیمت‌گذاری ایجاد می‌شود.

۲-۲-۲ تسهیل تجاری و نهادهای مرتبط با تجارت را تقویت کنید.

کاهش هزینه‌هایی که بنگاه‌ها در مرزها با آن روبرو هستند نیز می‌تواند موجب تغییر وضعیت شود؛ به‌ویژه ایجاد تسهیل تجاری قادر است با رفع موارد زائد در رویه‌ها و فرایندهای فنی و حقوقی مرتبط با کالاهای عبوری از مرزها، زمان و هزینه تجارت مرزی را در کشورها کاهش دهد. رفع تنگناهای اداری و نظارتی در مرزها می‌تواند

1. market failures

فرض بر این است که سازوکار بازار به بهینه پرتو منجر می‌شود؛ یعنی بهتر شدن اوضاع فعالین اقتصادی، اعم از مصرف‌کنندگان یا بنگاه‌های تولیدی، همراه با بدتر شدن وضع دیگران نباشد. این امر به واسطه کارایی تخصیص منابع در سازوکار بازار اتفاق می‌افتد. هرگاه بازار قادر نباشد تا تخصیص منابع را به صورت کارا صورت دهد، گفته می‌شود که شکست بازار رخ داده است. این شکست به خاطر دلایلی چون وجود اطلاعات نامتقارن، عدم وجود بازار رقابتی، عدم تمایل بنگاه‌های به تولید کالاهای عمومی، ایجاد انحصارات و اثرات بیرونی است. این موضوع، تصدیق می‌کند که دولت لاجرم بایستی در برخی از موارد، در بازار دخالت کند (مترجم).

2. contracted farmers

در کشاورزی قراردادی، تولید و عرضه محصولات کشاورزی بر اساس توافق‌نامه بین کشاورزان و شرکت‌های فرآوری و یا بازاریابی صورت می‌گیرد که این توافق اغلب با قیمت‌های از پیش تعیین‌شده انجام می‌شود (مترجم).

تأثیرات مهمی را در کاهش هزینه‌های تجارت، تقویت رقابت‌مندی و حمایت از توسعه اقتصادی داشته باشد. در حال حاضر در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، تأخیرهای گمرکی و مرزی، مانع بزرگ‌تری برای تجارت در مقایسه با تعرفه‌ها محسوب می‌شود. تجزیه و تحلیل‌ها نشان می‌دهند که مهم‌ترین منافع اقتصادی حاصل از اجرای منطقه تجارت آزاد قاره آفریقا، از طریق کاهش موانع غیرتعرفه‌ای و اقدامات تسهیل تجاری حاصل شده است. این امر به‌ویژه برای رفع بسیاری از اثرات بالقوه بیماری همه‌گیر کووید ۱۹ بسیار مهم است؛ زیرا تسهیل تجارت برای جابجایی محصولات و تجهیزات پزشکی مرتبط، از جمله واکسن‌ها، ضرورت وافر دارد. راه دیگر برای کاهش هزینه‌های تجارت، رفع موانع تجاری در مرزها است. یک مانع اساسی در این رابطه، رواج رویه‌های ناکارآمد، وجود فساد، ایجاد دردسر و فرار از تعرفه در مرزهاست که اینها بیشتر به بنگاه‌های کوچک‌تر و تجار زن صدمه می‌زند. چنین موانعی می‌تواند تأثیر بسزایی در نحوه‌ای که بنگاه‌ها تولید و تجارت خود را سازمان‌دهی می‌کنند، داشته باشد و در موارد حاد و غیرمعمول، حتی ممکن است باعث شود تا بنگاه‌ها هزینه‌های اضافی قابل توجهی را بپردازند تا از عدم اطمینانی که در نتایج مورد انتظار از پرداخت رشوه وجود دارد، اجتناب کنند؛ گرچه راه‌حل‌های نهادی و فناوری وجود دارد. در ماداگاسکار، ارائه اطلاعات بهتر به بازرسان گمرکی و نیز انجام نظارت از طریق بازرسی‌های ثالث، کشف و بازرسی را بهبود بخشیده است. همچنین به سیاست‌های مکملی نیاز است که این سیاست‌ها، نهادهای مرتبط با تجارت و سرمایه‌گذاری را تقویت می‌کنند. این سیاست‌ها می‌توانند شامل اقدامات تقویت سازمان‌های تشویق صادرات برای رفع شکست‌های اطلاعاتی^۱ در طرف خریدار باشند؛ در جایی که دانش در مورد شرکای تجاری ممکن است محدود باشد. در این راستا، بایستی به تشویق بنگاه‌های منفرد توجه کمتری نمود و بیشتر بر کاهش شکست‌های هماهنگی^۲ مرتبط با موانع اطلاعاتی و توسعه ابزارهایی مانند پلتفرم‌های وب که صادرکنندگان در دسترس را فهرست می‌کنند تمرکز کرد.

همچنین هماهنگی در تنظیم مقررات در مواردی مانند مقررات راجع استانداردها نیز می‌تواند منافع حاصل از تجارت را افزایش دهد. هماهنگی بین شمال - جنوب^۳ در رابطه موانع فنی تجارت (که از نوع

1. information failures

شکست اطلاعاتی زمانی اتفاق می‌افتد که افراد اطلاعات نادرست، ناقص، نامشخص یا بدفهم داشته باشند و بنابراین به‌طور بالقوه گزینه‌های اشتباه را انتخاب می‌کنند (مترجم).

2. coordination failures

در اقتصاد، شکست هماهنگی در زمره شکست بازار است و می‌تواند توضیحی بر علت رکود اقتصادی از طریق عدم هماهنگی بنگاه‌ها و سایر تنظیم‌کنندگان قیمت باشد. در یک سیستم اقتصادی با تعادل چندگانه، عدم هماهنگی زمانی اتفاق می‌افتد که گروهی از بنگاه‌ها قادر باشند تا تعادل مطلوب‌تری را به دست آورند. اما به دلیل عدم هماهنگی با سایرین در تصمیم‌گیری، موفق به این کار نمی‌شوند (مترجم).

۳. کشورهای توسعه‌یافته - کشورهای در حال توسعه (مترجم).

رویه‌های غیرتعرفه‌ای است) تجارت بین کشورهای توسعه‌یافته و درحال توسعه را گسترش می‌دهد. استانداردهای غیرهماهنگ^۱ باعث کاهش صادرات منسوجات و پوشاک آفریقا به اتحادیه اروپا شده است. لازم است تشویق صادرات محصولات صنعتی آفریقا از طریق رویه‌های کاهش هزینه‌های استانداردهای محصول، از جمله هماهنگ‌سازی بین‌المللی^۲ در این باره، تکمیل شود. استانداردهای محصول به‌طور قابل توجهی بر دسترسی به بازارهای خارجی بنگاه‌ها تأثیر می‌گذارد.

۲-۳ رکن سه: تعدیل بازار کار تسریع کنید.

۲-۳-۱ تحرک کارگران را تسهیل کنید.

سیاست‌هایی که به کارگران کمک می‌کند تا به صنایع و مناطق صادراتی در حال رشد مهاجرت کنند، برای افزایش منافع حاصل از تجارت ضروری است. به‌طورکلی، برخی از زیان‌های ناشی از تعدیلات مرتبط با تجارت اجتناب‌ناپذیر است. یکی از درس‌های بااهمیت از تجربیات گذشته راجع به اصلاحات تجاری، اهمیت حصول اطمینان از این است که کارگران بتوانند تا جایی که امکان‌پذیر است با سرعت به مشاغل جدید بروند. این شامل سیاست‌های مساعد در زمینه مشکلات هزینه‌ای کارگران در یافتن شغل جدید (مانند هزینه جستجو) می‌باشد. هزینه‌های کارگران برای جابجایی در کشورهای فقیر نسبتاً بیشتر است. در صورت عدم حمایت، تخصیص مجدد اغلب به‌کندی پیش می‌رود و در نهایت، بسیاری از کارگران شغل از دست داده^۳، سر از اقتصاد غیررسمی در می‌آورند. خیلی اوقات، موانع اساسی بر سر راه حرکت آزاد کارگران در سراسر کشور وجود دارد. این موارد شامل کمبود اطلاعات در مورد بازگشت به صنعت و مناطق و همچنین وجود موانع در بازارهای زمین و مالی است؛ به‌عنوان مثال برخی یافته‌ها نشان می‌دهند که بهبود بازارهای بیمه، به اندازه قابل توجهی منجر به کاهش تخصیص نادرست کارگران روستایی می‌شود؛ به‌ویژه کسانی که در حال حاضر مقیم مناطق روستایی هستند؛ زیرا آن‌ها از بیمه رسمی برخوردار نبوده، نیازمند ترتیبات غیررسمی برای تسهیم گروهی ریسک هستند. سیاست‌ها و قوانین تعمدی کار مانع استخدام کارگران بیشتر توسط شرکت‌ها می‌شود و تشویق بنگاه‌های کوچک‌تر برای حرکت به سایر مناطق را دشوارتر می‌کند. در چین، موانع مهاجرت ناشی از سیستم ثبت صاحبان خانه (هوکو^۴) است که مانع قابل توجهی را برای تخصیص بهتر نیروی کار از منظر جغرافیایی ایجاد می‌کند.

1. nonharmonized standards
2. international harmonization
3. dispalced
4. Hukou

مردم چین برای نقل مکان در کشور خود با محدودیت‌هایی مواجه هستند که یکی از این محدودیت‌ها «هوکو» نام دارد؛ هوکو سامانه‌ای دولتی است که اطلاعات

لغو سیستم هوکو می‌تواند منافع حاصل از کاهش تعرفه‌ها را افزایش و نتایج منفی توزیعی را کاهش دهد. علاوه بر این، مشکلات مرتبط با سیستم‌های ارث در بازارهای زمین نیز می‌تواند موانعی را ایجاد کند. تحقیقات نشان می‌دهد اگر در هند بازار زمین بسیار تحریفی و غیرمعمولی شود، زمین‌های ارثی می‌توانند مانعی برای خروج کارگران از کشاورزی و مهاجرت به مناطق شهری باشد، حتی اگر این خروج باعث افزایش ثروت فردی کشاورزان شود. در این موارد، اصلاحات در بازار زمین (مانند ثبت کامپیوتری زمین و تغییر در قوانین ارث) می‌تواند تحرک نیروی کار را تسهیل کند و بهره‌وری کشاورزی را افزایش دهد؛ این امر، کشاورزان با بهره‌وری بیشتر را قادر می‌سازد تا در بخش کشاورزی بماند و به کار بپردازند.

بسیاری از این موانع به‌ویژه برای زنان قابل توجه است. زنان اغلب بخش بزرگ‌تری از نیروی کار بنگاه‌های تولیدات محصولات قابل مبادله را نسبت به بنگاه‌های تولیدات محصولات غیرقابل مبادله تشکیل می‌دهند و لذا از رونق صادرات در بسیاری از کشورهای در حال توسعه نفع زیادی برده‌اند؛ با این حال، در بسیاری از کشورها، زنان همچنان در بازارهای کار با چالش‌های مرتبط با نوع جنسیت روبرو هستند. به منظور حمایت از حضور زنان در بازار کار، ارائه برنامه‌های مراقبت از کودکان و برنامه‌های آموزشی و رفع موانع قانونی مشارکت در بازار کار، از اولویت‌های اصلی است. از این رو در بنگلادش، برنامه‌هایی که به زنان در مناطق فقیرتر کمک می‌کنند تا برای آموزش و اشتغال در بخش‌های صادراتی به شهرها بروند، نتایج مثبت قابل توجهی در بر داشته‌اند.

یارانه‌های مستقیم مرتبط با تحرک، یکی از نمونه‌های چنین سیاستی برای جبران هزینه‌های تحرک است. به عنوان مثال مطالعات نشان می‌دهد یارانه‌ای که ۱۰۰ درصد هزینه تحرک را پوشش دهد، تقریباً تمامی زیان کارگران شغل ازدست داده را جبران می‌کند. امکان دیگر، تسهیل جابجایی منافع رفاه اجتماعی در بین ایالت‌ها به منظور کمک به تحرک کارگران است. این سیاست را هند به تدریج در سراسر کشور از طریق سازوکار توزیع عمومی کارت‌های جیره‌بندی اجرا می‌کند. این سازوکار، غذای یارانه‌ای به خانوارهای کم‌درآمد می‌دهد و همین کارت جیره‌بندی به عنوان مدرک اثبات هویت برای برخورداری از طیف گسترده‌ای از طرح‌های حمایت اجتماعی و خدمات عمومی مورداستفاده قرار می‌گیرد. در اندونزی، علاوه بر سیاست‌هایی که قیمت مسکن را از طریق افزایش عرضه آن کاهش می‌دهد، یک روش مستقیم‌تر برای کاهش بیکاری ناشی از شوک بازار کار، کمک هزینه^۱ مسکن است که این، هزینه‌های تحرک نیروی کار را کاهش می‌دهد.

خانواده‌های چینی در آن ثبت می‌شود. هوکو تعیین می‌کند که مردم کجا می‌توانند زندگی، کار، تحصیل و مزایا دریافت کنند. هوکو مانند یک پاسپورت داخلی است که اطلاعات ازدواج، طلاق، تولد، فوت و شهر یا روستای بومی یک خانواده در آن ثبت می‌شود (مترجم).

1. housing benefits

تأثیر اصلاحات تجاری بر اشتغال در بخش رسمی غالباً متفاوت با تأثیر آن بر اشتغال و رفاه بخش غیررسمی است. دلالت‌هایی برای فهم نحوه حمایت از بنگاه‌های بخش غیررسمی طی تعدیلات تجاری وجود دارد: اول، قطع حمایت از بنگاه‌ها از طریق رسمی سازی کامل آن‌ها، ارزشمند است. فراهم نمودن دسترسی به برنامه‌های تعدیل شرکت‌های غیررسمی، از جمله ایجاد مکانیسم‌های ثبت رسمی شرکت‌ها نیز ارزشمند است. دوم، مشارکت با سازمان‌های غیردولتی و انجمن‌های بازرگانی می‌تواند منافع بنگاه‌های بخش غیررسمی را آشکار سازد؛ ضمن اینکه مداخلات دولت به منظور مورد هدف قرار دادن خوشه بنگاه‌ها به جای کسب‌وکارهای منفرد می‌تواند باعث ایجاد پیوندها در بازار و سرریز بهره‌وری شود. دولت حمایت‌های مشروط از بنگاه‌ها را می‌تواند بر اساس شرکای رسمی و غیررسمی واقع در زنجیره ارزش ارائه دهد.

برنامه‌های آموزشی و سرمایه‌گذاری در مهارت‌ها می‌تواند توانایی کارکنان بخش غیررسمی و غیررسمی، به‌ویژه جوانان را برای رفتن به مشاغل جدید بسیار بهبود بخشد. این امر می‌تواند از طریق یارانه‌ها و مزایای مالیاتی انجام شود که باعث تشویق سرمایه‌گذاری بنگاه‌ها در آموزش می‌شود. سیستم تخفیف مالیاتی جمهوری کره، بخشی از مالیات بر حقوق و دستمزد کارفرمایان را به‌عنوان منابع مالی صندوق آموزش کنار می‌گذارد و در صورت ارائه آموزش توسط کارفرمایان، متعاقباً مالیات بازپرداخت می‌شود. تأثیرات برنامه‌های آموزشی می‌تواند بسیار بزرگ باشد.

سه عامل مهم، با موفقیت یک برنامه مرتبط هستند: هدف‌گذاری، شدت و محیط. سرمایه‌گذاری در آموزش در تمامی سطوح آن (فراتر از برنامه‌های آموزشی) برای اطمینان از انطباق کارگران با توسعه بازار تقاضاهای کار، چه ناشی از تجارت و چه ناشی از تغییر فناوری باشد، امری ضروری است. تأثیر برنامه‌های آموزشی نیز با توجه به برخی مشخصات فردی و منطقه‌ای، متفاوت است. مفاهیم اقتصاد کلان در تعیین منافع حاصل از برنامه‌های آموزشی، نقشی اساسی داشته است؛ زیرا بیشتر این برنامه‌ها در کشورهای درحال توسعه، با ریشه‌های بیکاری مبارزه نمی‌کنند و فقط به سرمایه‌گذاری کم و چشم‌داشت بازده بالا متکی هستند. حتی اگر این برنامه‌ها خیلی هم سودمند باشند و به افزایش استخدام پذیری^۱ شرکت‌کنندگان در برنامه‌های آموزشی کمک کنند، استراتژی‌های بازار کار بزرگ‌تر برای وفاق این برنامه‌ها نیاز است.

1. Employability

به خصوصیات فردی اطلاق می‌شود که آن شخص را قادر به دست آوردن و حفظ شغل می‌کند (مترجم).

۲-۳-۲ موارد ترکیه و پرو را در نظر بگیرید.

در ترکیه، آژانس ملی استخدام^۱ دسترسی به برنامه‌های آموزشی را به‌عنوان ابزاری برای کاهش بیکاری که پس از سال ۲۰۰۹ به اوج خود رسید، به‌طور قابل توجهی افزایش داده است. مطالعات بیانگر این است که آموزش‌های ارائه شده توسط سازمان‌های دولتی، تأثیر مثبت و اما آرامی بر اشتغال دارد، اما تأثیر ارائه برنامه آموزشی توسط بخش خصوصی چشم‌گیر است. اینکه برنامه‌های دولتی بهتر از بخش خصوصی نیست، به این دلایل است: نرخ بالای ترک آموزش و ناکافی بودن کیفیت و طول دوره آموزشی.

در پرو، هدف برنامه پروژون^۲ که از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۰ ادامه داشت، تسهیل دسترسی به بازار رسمی کار برای جوانان با استطاعت مالی کم بود. این برنامه، با آموزش فنی کوتاه‌مدت در آموزشگاه‌ها انجام می‌گرفت و سپس با یک دوره آموزش حرفه‌ای عملی سه‌ماهه که توسط خود شرکت‌ها تأمین مالی می‌شد، تکمیل می‌شد؛ این تأمین مالی توسط خود شرکت‌ها، آن‌ها را تشویق به انجام کارهای آتی می‌کرد. این برنامه فرصت‌های شغلی رسمی را در یک بستر اقتصادی که وجه مشخصه آن بخش بزرگ غیررسمی بود، افزایش داد.

۲-۳-۳ از کارگرانی که شغل خود را از دست داده‌اند حمایت کنید.

گروه دیگری از سیاست‌ها بر مساعدت تعدیل^۳ و برنامه‌های بازار کار فعال^۴ متمرکز هستند. تعدیل اقتصادی خاص تجارت نیست و بیشتر اوقات ناشی از نوآوری و پیشرفت تکنولوژی است. لذا برنامه‌های موفق، برای حمایت از تعدیلات بازار کار، بر تسهیل تخصیص مجدد و حمایت از کارگرانی که شغل خود را از دست داده‌اند، متمرکز هستند؛ مستقل از اینکه علت تعدیلات چه بوده است.

به‌ویژه برنامه‌هایی در کشورهای پیشرفته وجود دارند که رفع چسبندگی‌های بازار کار و پشتیبانی مالی از کارگرانی که شغل خود را از دست می‌دهند، باهم ترکیب کرده‌اند. مدل «انعطاف‌پذیری و امنیت توأمان»^۵

1. National Employment Agency

2. Projovent

در پرو، برنامه‌ای است که آموزش حرفه را برای جوانان ارائه می‌دهد (مترجم).

3. adjustment assistance

به برنامه‌هایی گفته می‌شود که به کارگرانی که طی دوره تعدیل شغل خود را از دست داده‌اند، کمک می‌کند تا شغل جدید به دست آورند؛ نظیر ارائه آموزش، اعطای بیمه بیکاری و درمان، کمک مالی برای تغییر مکان شغل. (مترجم).

4. active labor market programs

این برنامه‌ها با هدف حفظ اشتغال کارگران، به‌کارگیری مجدد آن‌ها، افزایش بهره‌وری و درآمد آن‌ها و بهبود عملکرد بازارهای کار انجام می‌شود (مترجم).

5. flexicurity

این استراتژی که اولین بار از سوی کشور دانمارک معرفی شد، استراتژی یکپارچه برای تقویت انعطاف‌پذیری نیروی کار و درعین حال امنیت شغلی کارگران است. تلاش این استراتژی، تطبیق نیاز کارفرمایان به نیروی کار منعطف با نیاز کارگران به امنیت بوده است؛ به معنایی، اطمینان از اینکه کارگران برای مدت طولانی

دانمارک، محدودیت‌های اندکی برای استخدام و اخراج کارگران در نظر گرفته است؛ اما این مدل، سرمایه‌گذاری هنگفتی را نیز برای برنامه‌های فعال بازار کار به منظور افزایش استخدام پذیری کارگران و اتصال آن‌ها به مشاغل و درعین حال حفظ سازوکار وسیع کمک‌هزینه بیکاری فراهم کرده است. تمرکز فزاینده‌ای بر هدف‌گذاری برنامه‌های تشویقی، نظیر اعتبارات مالیاتی^۱ یا پرداخت مستقیم یارانه دستمزد به مناطق عقب‌مانده، وجود دارد؛ اگرچه این اقدامات فقط در صورتی در بلندمدت موفقیت‌آمیز خواهد بود که با سیاست‌های قوی‌تر توسعه منطقه‌ای ترکیب شود تا از این طریق، رقابت اقتصاد محلی بهبود یابد (پیوست ۲).

کشورهای درحال توسعه، ظرفیت مالی و نهادی کمتری برای پشتیبانی از برنامه‌های هدفمند بازار کار دارند. در نتیجه، بیشتر این کشورها، به شبکه‌های تأمین اجتماعی و برنامه‌های بازار کار متکی هستند که اینها صرفاً مختص سکنه کشور نیستند. چین و ویتنام می‌توانند از طرح‌های بیمه بیکاری جامع خود برای کمک به کارگران اخراجی استفاده کنند و چین اکنون یک سیستم هدفمند تعدیل تجاری دارد. در مقابل، هند از مراکز آموزشی دولتی فن‌آوری اطلاعات برای رفع کمبود نیروهای ماهر استفاده می‌کند. کشورهای آمریکای لاتین، مساعدت‌های عمومی برای کمک به افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری و یا حفظ اشتغال بنگاه‌ها ارائه می‌دهند.

در حالی که برنامه‌های کاریابی غالباً در کوتاه‌مدت مؤثر هستند، برنامه‌های آموزشی تأثیرات طولانی‌مدت بیشتری دارند. به علاوه، این تأثیرات در دوره رکود اقتصادی بیشتر است. آموزش، زنان را بیشتر از مردان تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین این تأثیر بر آن دسته شرکت‌کنندگان در برنامه‌های آموزشی که در حال ورود دوباره به بیکاری طولانی‌مدت هستند، بیشتر است. با این حال، برخی از یافته‌های بیانگر این‌اند که این برنامه‌ها تأثیر اندکی دارند؛ مخصوصاً اینکه هزینه بالای این برنامه‌ها را نیز می‌بایست در نظر داشت؛ اما دیگر مطالعات نشان می‌دهد که در آمریکای لاتین، این برنامه‌ها، به‌ویژه در افزایش اشتغال (از جمله اشتغال رسمی)، مؤثر بوده‌اند. با این وجود، باید تصدیق کنیم که حتی با وجود بهترین واکنش‌های سیاستی، احتمالاً افراد زیادی هستند که به‌طور دائم از تعدیل تجاری زیان ببینند. برای این گروه‌ها، اقدامات شبکه ایمنی^۲، ممکن است تنها اقدام ممکن باشد.

بیکاری نخواهند بود (مترجم).

1. tax credit

اعتبار مالیاتی مبلغی است که مؤدیان می‌توانند مستقیماً از بدهی مالیاتی خود به دولت کم کنند (مترجم).

2. safety net

ترتیبات و اقداماتی است که دولت برای امنیت افراد در برابر اتفاقات ناگوار اقتصادی و اجتماعی ارائه می‌دهد (مترجم).

۳- اجرای دستور کار سیاستی برای تجارت فراگیر

۳-۱ به تأثیرات توزیعی از طریق آمایش، اولویت بندی و مشاوره رسیدگی کنید.

۳-۱-۱ تأثیرات احتمالی توزیع را از قبل بدانید.

علاوه بر سیاست‌های مکملی که دولت‌ها برای به حداکثرسازی منافع حاصل از تجارت و اطمینان از نتایج بهتر توزیعی به کار می‌گیرند، فرصت‌های مهم و قابل توجهی نیز برای رفع بسیاری از این مسائل قبل از انجام اصلاحات وجود دارد. در سال‌های اخیر، پیشرفت‌های زیادی در دسترسی به اطلاعات خرد و قدرت محاسباتی و مقادیر رو به فزونی از منابع اطلاعات بلادرنگ^۱ رخ داده است. درک بهتر ساختار بنگاه‌های واقع در زنجیره‌های ارزش و شبکه‌های تولیدی، توانایی ما را در پیش‌بینی نحوه تأثیر شوک‌هایی (خواه مرتبط با سیاست تجاری باشد و یا سایر منابع) که احتمالاً در مرزها، بخش‌ها و گروه‌های جمعیتی انتشار می‌یابند، بهبود بخشیده است. علاوه بر این، در دسترس بودن اطلاعات بسیار تفصیلی راجع به مکان، امکان تجزیه و تحلیل مطلوب اثرات توزیعی فعالیت‌های اقتصادی را به صورت مناطق درون کشوری فراهم می‌کند. کلان داده‌های^۲ به طور فزاینده دقیق مستخرج از تلفن‌های همراه، درک بسیار بیشتری از پویایی‌های تجمع، تحرک و واکنش‌های جمعیتی به شوک‌ها را فراهم می‌کنند. این پیشرفت‌ها به ما کمک می‌کنند تا درک ما را از تأثیرات توزیعی مربوط به تجارت افزایش دهند.

اکنون دولت‌ها ابزارهای بی‌شماری را برای حمایت از این روندهای تحلیلی در اختیار دارند. آن‌ها به طور فزاینده‌ای از ارزیابی تأثیر از منظر جنسیتی استفاده می‌کنند؛ به عنوان مثال، تعیین اینکه آیا نتایج سیاستی احتمالاً نتایج متفاوتی برای زنان و مردان به همراه دارد یا خیر؛ همان‌طور که مطالعات در مورد سریلانکا نشان می‌دهد، تجزیه و تحلیل تفصیلی نتایج توزیعی بین مناطق مختلف درون یک کشور، در سراسر صنایع و بین کارگران با مهارت بالا و مهارت کم میسر است. چنین کارهای شبیه‌سازی شده می‌توانند روند تدوین سیاست‌های مکملی را فعال‌تر و داده محورتر^۳ کنند و همچنین می‌تواند بده-بستانها را مشخص نمایند؛ مانند مواردی که اهداف کارایی و برابری، با یکدیگر هم‌راستا نیستند.

1. real-time data

اصطلاحی در علوم رایانه و محاسبه اطلاعات است و به معنای این می‌باشد که اطلاعات بلافاصله پس از جمع‌آوری، تحویل واحد پردازش می‌شود (مترجم).

2. Big Data

3. data-driven

۳-۱-۲- از منظر کلیت اقتصاد و کلیت دولت به اصلاحات تجاری نگاه کنید.

با توجه به وجود تعداد زیادی از حوزه‌های سیاست‌گذاری که به تأثیرات توزیعی تجارت مربوط اند، لازم است ساختارهای نهادی وجود داشته باشد تا هماهنگی تمامی بدنه دولت را در زمینه اصلاحات تجاری را مهیا کنند. یکی از راه‌های انجام این کار، دور شدن از انزوا و جدایی وزارتخانه‌ها به سمت تمرکز بر اهداف مشترک است. این کار، احتمالاً فرآیندی کاملاً آگاهانه‌تر و جامع‌تر را برای مذاکرات تجاری فراهم و درعین حال بستری را برای ایجاد یک چارچوب سیاستی فراهم می‌کند که این امر، منافع حاصل از تجارت را به حداکثر می‌رساند. این فرآیند اطمینان می‌بخشد که مشاغل قادر خواهند بود به راحتی شروع به کار کنند، FDI می‌تواند وارد شود، کارگران می‌توانند به راحتی به سمت صنایع در حال رشد حرکت کنند و روش‌های انتقال کالا در درون کشور و بین کشورها به طور مؤثری کار می‌کنند. این اقدام همچنین می‌تواند تقویت پیشدستانه شبکه‌های ایمنی را فراهم کند. با توجه به ظرفیت کاملاً محدود برای چنین رویکردهای هماهنگ در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و وجود چالش‌های پیچیده اقتصاد سیاسی سیاست‌های تجاری، معمولاً کمک خارجی برای این فرایندها و رویکرد تدریجی سیاست‌های اصلاح تجاری مورد نیاز است. علاوه بر این، اعلام زود هنگام تغییرات سیاستی می‌تواند برای کارگران زمان اضافی^۲ را مهیا کند تا آن‌ها بتوانند مهارت‌ها و وضعیت انتقال خود را در راستای سایر مشاغل صنایع کنند.

بعلاوه، لازم است بخش خصوصی و سایر ذینفعان غیردولتی (گروه‌های مصرف‌کننده و اتحادیه‌های کارگری) به شدت درگیر روند اصلاحات شوند تا ماهیت تحریفات مختلف و ریسک‌های احتمالی بهتر درک شود. غالباً بین قواعد قانونی مصوب و آنچه در عمل اتفاق می‌افتد^۳، مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه، تفاوت قابل توجهی وجود دارد. افرادی که روزانه با سیستم نظارتی تعامل دارند، احتمالاً راجع به چیزهایی که منافع اصلاحات تجاری را محدود می‌کنند، درک و تشخیص بهتری دارند. همچنین ایجاد چنین فرایندهایی برای حفظ و پشتیبانی از فراز و نشیب‌های اجرای سیاست‌ها ضروری است (پیوست ۳).

1. ministerial silos
2. time cushion
3. de jure and de facto

۳-۲ دستور کار سیاست جهانی برای فقرا

۳-۲-۱ اثربخشی سیستم تجارت چندجانبه را تقویت کنید.

در حالی که WTO با چالش‌های فزاینده‌ای در مورد مشروعیت خود روبرو است، دفاع از سیستم تجارت چندجانبه در سطح جهانی بیش از هر زمان دیگری ضروری است. چنین تلاشی مستلزم حمایت مستمر از یک سیستم مبتنی بر قواعد و تقویت WTO (و در صورت لزوم اصلاحات در این سازمان) برای اثربخشی اقدامات این سازمان در زمینه حمایت‌گرایی در حال رشد می‌باشد. برای دبیر کل جدید WTO، این به معنای مقابله با تعداد زیادی از چالش‌های فوری و نیز رسیدگی به اثرات بالقوه قوی توزیعی، نظیر حل بحران در سازوکار حل اختلافات، بهبود سازش و حل اختلافات در مورد رفتارهای ویژه و متفاوت^۱ برای کشورهای در حال توسعه است.

برای اینکه سازوکار بین‌المللی بهتر کار کند، چه کاری می‌توان انجام داد؟ کاهش موانع تجاری، به‌ویژه در کشاورزی، موجب نفع رسانی بیشتر به فقیرترین افراد جامعه از طریق تجارت خواهد شد. مخصوصاً در همه‌گیری کنونی جهانی و ویروس کورونا، حمایت از چندجانبه‌گرایی و همکاری بین‌المللی برای اطمینان از عرضه پایدار دارو و محصولات غذایی و همچنین پشتیبانی از بهبود اساسی بیماران، بسیار ضروری است. موضوعات بسیاری فرای تجارت هست که به افزایش همکاری نیاز دارد؛ از جمله مالیات، رقابت، یارانه‌های دولتی و مقررات راجع جریان اطلاعات در سطح بین‌المللی.

۳-۲-۲ به تأثیرات تجاری شوک‌های برون‌زا رسیدگی کنید.

همان‌طور که شیوع بیماری همه‌گیر کووید ۱۹ نشان داده است، شوک‌های برون‌زایی که ارتباطی با تجارت ندارند نیز می‌توانند اثرات توزیعی مرتبط با تجارت را به همراه داشته باشند. بحران کووید ۱۹ به‌طور ویژه‌ای به کارگران بخش خدمات ضربه سختی وارد کرد و این امر، مانع بسیار بزرگی برای بهبود تجارت خدمات (به‌ویژه مسافرت و جهانگردی) در مقایسه با تجارت کالایی است. در بنگلادش، کارگران بخش‌های صادراتی مانند صنعت پوشاک تحت تأثیر تعطیلی کارخانه‌ها و کاهش دستمزد قرار گرفتند که این امر، بیشتر بر کارگران زن تأثیر گذاشت. عواقب بحران فعلی، احتمالاً منجر به تغییر شکل GVCها به منظور مدیریت بهتر ریسک و همچنین افزایش بالقوه اندازه و قلمرو مداخلات دولت خواهد شد. اطمینان از اینکه مورد دوم اصولاً به شکست هماهنگی می‌پردازد تا اینکه باز بودن اقتصاد و قابل پیش‌بینی بودن را تضعیف کند، امری ضروری

1. special and differential treatment

است. هنگامی که زنجیره ارزش غذایی مختل شود و کارگران نتوانند به نهاده یا کالاها وارده به بازار دسترسی پیدا کنند، فقیرترین افراد به طور ویژه‌ای آسیب پذیر می‌شوند. لازمه ممانعت از این اتفاق، اطمینان از باز بودن درب‌های تجارت، به ویژه به منظور تسریع در جریان کالاهای اساسی و خدمات است.

احتمالاً همه‌گیری کووید ۱۹ باعث ارتباط بیشتر فناوری‌های دیجیتال با تجارت و افزایش نقش خدمات می‌شود. این امر، به طور بالقوه شکاف بین بنگاه‌های کوچک و بزرگ و کشورهای پیشرفته و کم‌درآمد را افزایش می‌دهد. چنانچه بنگاه‌های پیشرو^۱ نیاز به متنوع سازی پایگاه عرضه‌کنندگان^۲ خود را درک کنند، این امر فرصت‌هایی را برای کسب همگانی منافع ایجاد می‌کند. همچنین سرمایه‌گذاری وسیع در امر دسترسی به سیستم‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات و تقویت آن، می‌تواند هزینه دور بودن^۳ را تا حد زیادی کاهش دهد. علاوه بر این، زنجیره‌های عرضه کوتاه‌تر ممکن است منجر به منطقه‌گرایی^۴ بیشتر و توسعه بیشتر تولید و پردازش غیرمتمرکزتر شود که این هاب‌ها از طریق زنجیره‌های ارزش منطقه‌ای به یکدیگر متصل خواهند شد.

برای رفع تأثیرات مزمن بیماری همه‌گیر کووید ۱۹، تقویت انعطاف‌پذیری و مقاومت تجارت در برابر افزایش تکرار شوک‌های برون‌زا، به ویژه شوک‌های ناشی از تغییرات اقلیمی، امری حیاتی خواهد بود. با اینکه توجهات بیشتر به سمت کاهش انتشارات متمرکز شده است، اما شرایط اقلیمی هنوز هم در حال تغییرند و اکنون باید راه‌حل‌هایی برای کاهش انتشار و رفع افزایش دما و تغییرات مفرط آب و هوایی یافته شوند. نحوه تجارت ما- تجارت از طریق حمل‌ونقل جاده‌ای، راه‌آهن، هواپیمایی و دریایی- تحت تأثیر قرار خواهند گرفت. حیطه راه‌حل‌ها می‌تواند شامل طراحی مجدد کانتینرهای حمل‌ونقل و باند فرودگاهی برای جابجایی و مهاجرت مردمان باشد. با تجزیه و تحلیل عمیق روابط زنجیره‌وار بین تجارت بین‌الملل، تغییرات اقلیمی و احتمال موفقیت در امر کاهش فقر و نابرابری، موجب می‌شود مداخلات کشورها در امر آزادسازی تجاری خود، بهتر شود. مداخلات مرتبط با تجارت با هدف افزایش بهره‌وری کشاورزی و در نتیجه افزایش درآمد کشاورزان نیز می‌تواند تأکیدی بیشتر بر اهمیت استراتژی‌های مقاومت و انعطاف‌پذیری در برابر خشک‌سالی باشد.

1. lead firms

در اینجا، منظور آن دسته از بنگاه‌هایی است که به علت بزرگی و برخورداری از تجربه، فناوری بهتر و پیوندهای پسین و پیشین قوی با سایر فعالیت‌ها و بنگاه‌ها، قادرند بر بازار و زنجیره ارزش داخلی و حتی جهانی از منظر تعیین قیمت، اندازه تولید، انتخاب و انتشار فناوری تولید و ... تأثیر بگذارند (مترجم).

2. supplier base

آن بخش از یک شبکه عرضه محصول است که در آن، یک شرکت خریدار قادر است عرضه‌کنندگان را از طریق قرارداد و توافقات خرید، مدیریت کند (مترجم).

3. the cost of remoteness

هرچقدر دو کشور از یکدیگر دورتر و فاصله جغرافیایی آن‌ها بیشتر باشد، هزینه تجارت برای آن‌ها بیشتر خواهد بود. به این هزینه‌های ناشی از دور بودن کشورها، هزینه دور بودن گفته می‌شود (مترجم).

4. regionalization

۴- خلاصه، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات

۴-۱ خلاصه

این گزارش که ترجمه‌ای از فصل چهارم کتاب «تأثیرات توزیعی تجارت» با نام «تقویت تجارت فراگیر: دستور کار سیاستی» منتشره از سوی بانک جهانی در سال ۲۰۲۱ است، به این نکته اشاره دارد علی‌رغم اینکه اصلاحات تجاری به معنای آزادسازی تجارت، منافع بسیاری را به شکل افزایش رشد اقتصادی و اشتغال‌زایی به همراه دارد، اما منافع آزادسازی تجاری به صورت یکنواخت در جامعه توزیع نمی‌شود و چه بسا ممکن است برخی از مناطق، صنایع، بنگاه‌ها و کارگران نسبت به قبل از اصلاحات، وضعیت بدتری نیز پیدا کنند. دولت‌ها قادرند با انتخاب سیاست‌های مناسب، این نقیصه را تا حد زیادی اصلاح کنند. این اصلاح بر اساس سه هدف سیاستی (رکن سیاستی) که مکمل یکدیگرند انجام‌پذیر است که خلاصه این سه رکن به شرح ذیل می‌باشد:

۱- کاهش تحریفات و تقویت عملکرد بازارها: این رکن برای ایجاد بخش‌های مولدتر در اقتصاد در جهت رشد و گسترش منافع ناشی از فرصت‌های جدید صادراتی و دسترسی بیشتر به بازار است. این رکن، خود شامل این موارد است:

- بهبود فضای کسب‌وکار: با کاهش موانع تجاری، هرچند بنگاه‌های داخلی با رقابت خارجی مواجه می‌شوند، اما به خاطر تخصیص مجدد منابع تولید، فرایند تولید کاراتر و لذا رشد و اشتغال بیشتری حاصل می‌شود؛ به‌عنوان مثال، با کاهش موانع تجاری در دوره صنعتی‌سازی سال‌های ۱۹۷۱ تا ۱۹۹۱ کشور موریس، با اینکه صنایع این کشور با رقابت بیشتری مواجه شد، اما اشتغال در بخش‌های صادراتی و وارداتی این کشور افزایش یافت. باید در نظر گرفت که آزادسازی تجاری در کشورهای با محیط کسب‌وکار مناسب که ورود و خروج بنگاه‌ها و نیروی کار به صنایع آن‌ها آسان‌تر است، منجر به رشد و اشتغال می‌شود. در این کشورها، افزایش یک درصدی تجارت، به افزایش ۰/۵ درصدی درآمد سرانه منجر می‌شود. همچنین محیط کسب‌وکار مناسب موجب جذب FDI می‌شود و این، رشد را بهبود می‌بخشد. برای جذب شرکت‌های فراملی حامل FDI، باید ثبات سیاسی و امنیت و کیفیت قانونی و مقررات را افزایش داد و ثبات کلان اقتصادی و نرخ ارز را ایجاد کرد. همچنین می‌توان از استراتژی‌های تشویق سرمایه‌گذاری برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی استفاده نمود.
- تقویت توانایی‌های بنگاه‌ها: یک روش برای افزایش توانایی‌های بنگاه‌ها، افزایش جذب فناوری‌های در بخش‌های دارای اولویت است. در این رابطه، می‌توان از کسب‌وکارها برای به دست آوردن تجهیزات دارای فن‌آوری بالاتر حمایت مالی نمود و می‌توان برای ارتقاء فن‌آوری، از طریق فراهم‌آوری اطلاعات بهتر یا برنامه‌های انبکاتور مداخله کرد. همچنین می‌توان قوانینی را برای ارتقاء فناوری وضع نمود.

روش دیگر برای افزایش صادرات، رویکرد مقابله با محدودیت‌های تجاری است؛ مثلاً، در اندونزی، هر کاهش ۱۰ درصدی تعرفه نهاده‌های وارداتی منجر به افزایش بهره‌وری ۱۲ درصدی بنگاه‌های واردکننده نهاده‌ها می‌شود. همچنین رفع محدودیت‌های تجارت خدمات در کنار رفع تعرفه بر کالاها، می‌تواند هزینه‌های بنگاه‌ها نیز کاهش دهد. دولت‌ها همچنین می‌توانند با حمایت از تقویت پیوندها بین شرکت‌های بزرگ چندملیتی با تولیدکنندگان کوچک‌تر، کل منافع حاصل از تجارت و همچنین توزیع آن را بهبود دهند.

- انتقال منافع به مصرف‌کنندگان: تحریفات در بازار عوامل و محصولات، مانع انتقال منافع ناشی از اصلاحات آزادسازی به مصرف‌کنندگان می‌شود که این تأثیرات در بخش خرده‌فروشی قابل توجه است؛ چون بنگاه‌های دارای سهم بالا در بازار، ورود سایرین به بخش‌های خود را محدود می‌کنند.

۲- کاهش هزینه‌های تجارت: این رکن، اطمینان می‌بخشد که رقابت‌مندی صادراتی بنگاه‌های داخلی به

خاطر هزینه‌های مفرط و بوروکراسی غیرضروری، آسیب نمی‌بیند. این رکن دارای این موارد است:

- سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های ارتباطی: کاهش هزینه‌های تجارت، بنگاه‌های کوچک و متوسط را قادر می‌سازد تا رشد نمایند و به نهاده‌ها با قیمت رقابتی در سطح جهانی و نیز به فناوری بین‌المللی دسترسی پیدا کنند. کاهش هر یک روز مدت زمان معاملات در داخل، معادل کاهش ۱/۵ درصدی تمامی تعرفه‌ها اعمالی بر واردات کشور است و می‌تواند منجر به افزایش هفت درصدی صادرات شود. از آنجا که ۹۰ درصد حمل‌ونقل تجاری از طریق دریا انجام می‌شود، کیفیت و دسترسی به بنادر تأثیرات زیادی رونق تجارت جهانی و لذا بهره‌مندی همه کشورها از این تجارت می‌شود. علاوه بر این، دسترسی به اینترنت برای بنگاه‌های کشورهای در حال توسعه به منظور دسترسی به بازارهای خارجی ضروری است. زیرساخت‌های سامانه‌های تجارت الکترونیکی، هزینه‌های تجارت را تا ۶۰ درصد کاهش داده‌اند.
- تسهیل تجاری و نهادهای مرتبط با تجارت: تسهیل تجاری با رفع موارد زائد در رویه‌ها و فرایندهای فنی و حقوقی مرتبط با کالاهای عبوری از مرزها و رفع تنگناهای اداری و نظارتی در مرزها، زمان و هزینه تجارت مرزی را در کشورها کاهش می‌دهد. هماهنگی در تنظیم مقررات در مواردی مانند مقررات راجع استانداردها نیز می‌تواند منافع حاصل از تجارت را افزایش دهد؛ برای نمونه، استانداردهای غیرهماهنگ باعث کاهش صادرات منسوجات و پوشاک آفریقا به اتحادیه اروپا شده است.

۳- تسریع تعدیل بازار کار: این رکن، تخصیص مجدد کارگران به سمت فعالیت‌های مولدتر را برای حداکثرسازی منافع حاصل از آزادسازی تجارت و همچنین اطمینان از تحمل هزینه‌های تعدیل توسط کل جامعه و نه فقط معدود کارگرانی که شغلشان از بین رفته است، فراهم می‌کند. این رکن شامل این موارد است:

- تسهیل تحرک کارگران: این شامل سیاست‌هایی است که به کارگران کمک می‌کنند تا به صنایع و مناطق صادراتی در حال رشد مهاجرت کنند. برنامه‌های آموزشی و سرمایه‌گذاری در مهارت‌ها می‌تواند توانایی کارکنان بخش غیررسمی و غیررسمی، به‌ویژه جوانان را برای رفتن به مشاغل جدید بسیار بهبود بخشد.
- مدنظر قرار دادن تجربیات ترکیه و پرو: آموزش‌های ارائه‌شده توسط سازمان‌های دولتی ترکیه، تأثیر مثبتی بر اشتغال داشته؛ اما تأثیر ارائه برنامه آموزشی توسط بخش خصوصی چشم‌گیرتر بوده است. در برنامه پروژون پرو که از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۰ ادامه داشت، آموزش فنی کوتاه‌مدت در آموزشگاه‌ها انجام می‌گرفت و سپس با یک دوره آموزش حرفه‌ای عملی سه‌ماهه که توسط خود شرکت‌ها تأمین مالی می‌شد، تکمیل می‌گشت؛ این برنامه فرصت‌های شغلی رسمی را در یک بستر اقتصادی که وجه مشخصه آن بخش بزرگ غیررسمی بود، افزایش داد.
- حمایت از کارگرانی که شغل خود را از دست داده‌اند: کشورهای درحال توسعه، ظرفیت مالی و نهادی کمی برای پشتیبانی از برنامه‌های هدفمند بازار کار دارند. در نتیجه، بیشتر این کشورها، به شبکه‌های تأمین اجتماعی و برنامه‌های بازار کار اتکا می‌کنند. چین و ویتنام از طرح‌های بیمه بیکاری جامع خود برای کمک به کارگران اخراجی، و هند از مراکز آموزشی دولتی فن‌آوری اطلاعات برای رفع کمبود نیروهای ماهر استفاده می‌کنند. کشورهای آمریکای لاتین، مساعدت‌های عمومی برای افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری و یا حفظ اشتغال بنگاه‌ها ارائه می‌دهند.
- این گزارش سپس دستور کار سیاستی را برای تجارت فراگیر پیشنهاد داد. در این رابطه، بایستی به تأثیرات توزیعی از طریق آمایش، اولویت‌بندی و مشاوره رسیدگی کرد و تأثیرات احتمالی توزیع را از قبل دانست. دسترسی به اطلاعات بسیار تفصیلی راجع به مکان، امکان تجزیه و تحلیل مطلوب اثرات توزیعی فعالیت‌های اقتصادی را فراهم می‌کند. همچنین می‌بایست از منظر کلیت اقتصاد و کلیت دولت به اصلاحات تجاری نگاه کرد. با توجه به وجود تعداد زیادی از حوزه‌های سیاست‌گذاری که به تأثیرات توزیعی تجارت مربوط‌اند، لازم است ساختارهای نهادی وجود داشته باشد تا هماهنگی تمامی بدنه دولت را در زمینه اصلاحات تجاری مهیا کنند. بعلاوه، لازم است بخش خصوصی و سایر

دینفعان غیردولتی (گروه‌های مصرف‌کننده و اتحادیه‌های کارگری) به شدت درگیر روند اصلاحات شوند تا ماهیت تحریفات مختلف و ریسک‌های احتمالی بهتر درک شود.

- در آخرسر، این گزارش دستور کار سیاست جهانی برای فقرا را ارائه داد. به این منظور، اولین گام، تقویت اثربخشی سیستم تجارت چندجانبه می‌باشد. برای این کار، حمایت مستمر از یک سیستم مبتنی بر قواعد و تقویت WTO و در صورت لزوم اصلاح سازوکار این سازمان، برای تشویق چندجانبه‌گرایی مفید است. دومین گام، رسیدگی به تأثیرات تجاری شوک‌های برون‌زا است؛ مثلاً بحران کووید ۱۹ به طور ویژه‌ای به کارگران بخش خدمات ضربه وارد کرد و این امر، تجارت خدمات (به‌ویژه مسافرت و جهانگردی) را در مقایسه با تجارت کالایی با مشکلات بیشتری مواجه نمود. همچنان که دفعات شوک‌های برون‌زای غیرمرتبط با تجارت زیادتر می‌شود، کشورهای درحال توسعه لازم است به تقویت ملزومات سیاست‌گذاری و بنیان‌های اقتصادی خود برای مقاومت، رقابت‌مندی و جامعه فراگیری که بتواند به طور مؤثری به جابجایی نیروی کار و تعدیلات واکنش نشان دهد، ادامه دهند.

۲-۴ نتیجه‌گیری

گسترش تجارت، منبع اصلی رشد سریع‌تر و اشتغال است و اقتصادهایی که بازترند، هم سطح اشتغال بالاتر و هم مشاغل باکیفیت‌تری دارند. منافع حاصل از تجارت به ندرت به طور مساوی در اقتصاد توزیع می‌شود و چه بسا ممکن است بعضی از مناطق، صنایع، بنگاه‌ها و کارگران در پی اصلاحات تجاری، وضعیت بدتری پیدا کنند. در کشورهای درحال توسعه، تحریف در اقتصاد و بازار کار ممکن است فقط به این معنی باشد که تخصیص مجدد منابع پس از آزادسازی تجارت، به تدریج اتفاق می‌افتد.

سیاست‌های منتخب از سوی دولت می‌تواند تأثیرات اقتصادی و سیاسی اصلاحات تجاری را به شدت تحت تأثیر قرار دهد. این سیاست‌های منتخب شامل سیاست‌هایی است که بر سه نوع از اهداف اقتصادی متمرکز هستند: تحریف کمتر و عملکرد بهتر بازارها، هزینه‌های پایین‌تر تجارت و تعدیل سریع‌تر بازار کار. حداکثر سازی منافع حاصل از تجارت و حداقل سازی تأثیرات منفی آزادسازی تجاری، نیاز به یک رویکرد جامع و گسترده در کل اقتصاد دارد که بایستی بر این موارد تمرکز داشته باشد: (الف) استفاده از اطلاعات و ابزارهای جدید برای درک تأثیرات احتمالی توزیع قبل از وقوع، (ب) رصد اجرای اصلاحات (ج) هماهنگی واکنش‌ها در تمامی بدنه دولت و (د) مشورت گسترده با بخش خصوصی و سایر دینفعان غیردولتی.

از منظر تجارت جهانی، یک اقدام اساسی برای نفع رسانی به فقرا، آن سازوکار تجارت چندجانبه قوی مؤثرتری می‌باشد که بتواند با افزایش حمایت‌گرایی مقابله کند. یکی دیگر از مواردی که در اوضاع مصیبت‌بار

اخیر، نظیر همه‌گیری جهانی ویروس کووید ۱۹ (ویروس کورونا) و صدمات مکرر ناشی از تغییرات اقلیمی، برای کشورهای در حال توسعه ضرورت فوری یافته، تقویت چارچوب‌های سیاستی و برنامه‌های اقتصادی خود برای مقاومت، رقابت و بهره‌مندی اجتماعی^۱ است.

۳-۴ پیشنهادات

- رفع تحریم‌های اقتصادی به عنوان پیش شرط پیاده‌سازی اصلاحات تجاری: یکی از اهداف اصلی اعمال تحریم‌ها علیه ایران، ایجاد مانع بر سر راه تجارت خارجی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی کشور است. لاجرم با وجود تحریم‌ها علیه کشور، اجرای سیاست‌های اصلاحات تجاری که حتماً همراه با آزادسازی وسیع تجاری و مالی خواهد بود، محلی از اعراب ندارد.
- ایجاد یک نهاد حکومتی برای هماهنگی در سیاست‌گذاری اصلاحات تجاری: لازم است تا نهادی حکومتی تشکیل شود و این نهاد، هماهنگی‌های مستمر بین دستگاه‌های دولتی، سایر نهادهای حکومتی، بخش خصوصی و نهادهای غیردولتی حامی مصرف‌کنندگان، کارگران و محیط‌زیست را برای جمع‌آوری اطلاعات لازم و تدوین، اجرا و رصد سیاست‌های اصلاحات تجاری انجام دهد. این کار تضمین می‌نماید که تا برخورداری از منافع حاصل از اصلاحات تجاری از منظر اندازه و توزیع، در بهترین حالت ممکن باشد و در ضمن، انحراف در بازارها و لطمات محیط زیستی نیز حداقل شود.
- بهبود زیرساخت‌های بنادر و فناوری اطلاعات کشور: ۹۰ درصد از تجارت جهانی از طریق بنادر صورت می‌گیرد. بر اساس گزارشات جهانی، هیچ‌یک از بنادر ایران در فهرست ۵۰ بندر مهم جهان در سال ۲۰۲۰ قرار نداشته‌اند. همچنین فناوری ارتباطات پلی بین بخش خدمات با صنعت و نیز بین صنایع یک کشور و همچنین ابزار اساسی جمع‌آوری و نشر اطلاعات لازم برای تجارت است؛ لذا هرچقدر کیفیت فناوری اطلاعات بالاتر باشد، پیاده‌سازی اصلاحات تجاری مؤثرتر خواهد بود. سرعت اینترنت در ایران در جولای ۲۰۲۱، از بین ۱۸۰ کشور در رتبه ۱۳۴ قرار دارد که بیانگر فاصله زیاد کشور از متوسط جهانی است. در این باره، جدیت در پیگیری اجرای تبصره‌های الف و ب ماده ۵۱ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه برای ارتقای سطح کمی و کیفی بنادر لازم است. همچنین هرگونه طرح در رابطه با فضای مجازی کشور نباید منجر به کاهش کمی و کیفی دسترسی فعالین اقتصادی به اینترنت شود.

1. inclusive societies

جامعه‌ای که فرای اختلاف نژادی، جنسیتی، طبقاتی، نسلی و جغرافیایی باشد و برابری فرصت‌ها را برای بهبود سطح معیشت، اطمینان ببخشد. این واژه نقطه مقابل «محروریت اجتماعی» است. (مترجم).

- بهبود سهولت کسب و کار در زمینه تجارت مرزی: رتبه ایران در سال ۲۰۲۰ در شاخص سهولت تجارت مرزی از بین ۱۹۰ کشور ۱۲۳ بوده است که رتبه مطلوبی محسوب نمی‌شود. اجرای مداوم ماده ۸ «قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار» برای بهبود این شاخص لازم است.
- تعیین تکلیف شرکت‌های تولیدی غیرکارزای تحت حمایت دولت: علی‌رغم منافع چشمگیر سیاست‌های اصلاح تجاری، شرکت‌های محفوظ از رقابت خارجی که محصولات با کیفیت پایین‌تر و با قیمت بالاتر از سطح جهانی را به مصرف‌کنندگان داخلی عرضه می‌کنند، خودبه‌خود در پی این اصلاحات حذف خواهند شد. برای کاهش عارضه‌های جانبی اصلاحات تجاری، لازم است تا قبل از اصلاح تجاری، این شرکت‌ها برای محیط رقابتی از طریق مشارکت با سرمایه‌گذاران خارجی به منظور بهره‌برداری از صرفه‌های ناشی از مقیاس و فناوری خارجی، تعدیل هزینه‌های جاری و چابک‌سازی، آماده شوند. این امر مستلزم تصویب قوانین لازم در مجلس بدون تأثیرپذیری از فشارهای سیاسی ذی‌نفعان برای حفظ حمایت‌گرایی می‌باشد.
- لزوم آموزش کارگران برای تطبیق با فعالیت‌های جدید: با اصلاحات تجاری، فعالیت‌های ناکارا حذف و فعالیت‌های کارا و منطبق با نیاز جهانی حفظ و یا ایجاد خواهند شد. برای اشتغال مجدد بیکاران در پی اصلاحات تجاری، لازم است بیکاران آموزش‌های حرفه‌ای لازم را ببینند. از این رو تمهیدات لازم برای وفق اجرای فصل پنجم «قانون کار» (آموزش و اشتغال) با نیازهای آموزشی جدید بایستی اندیشه شود.

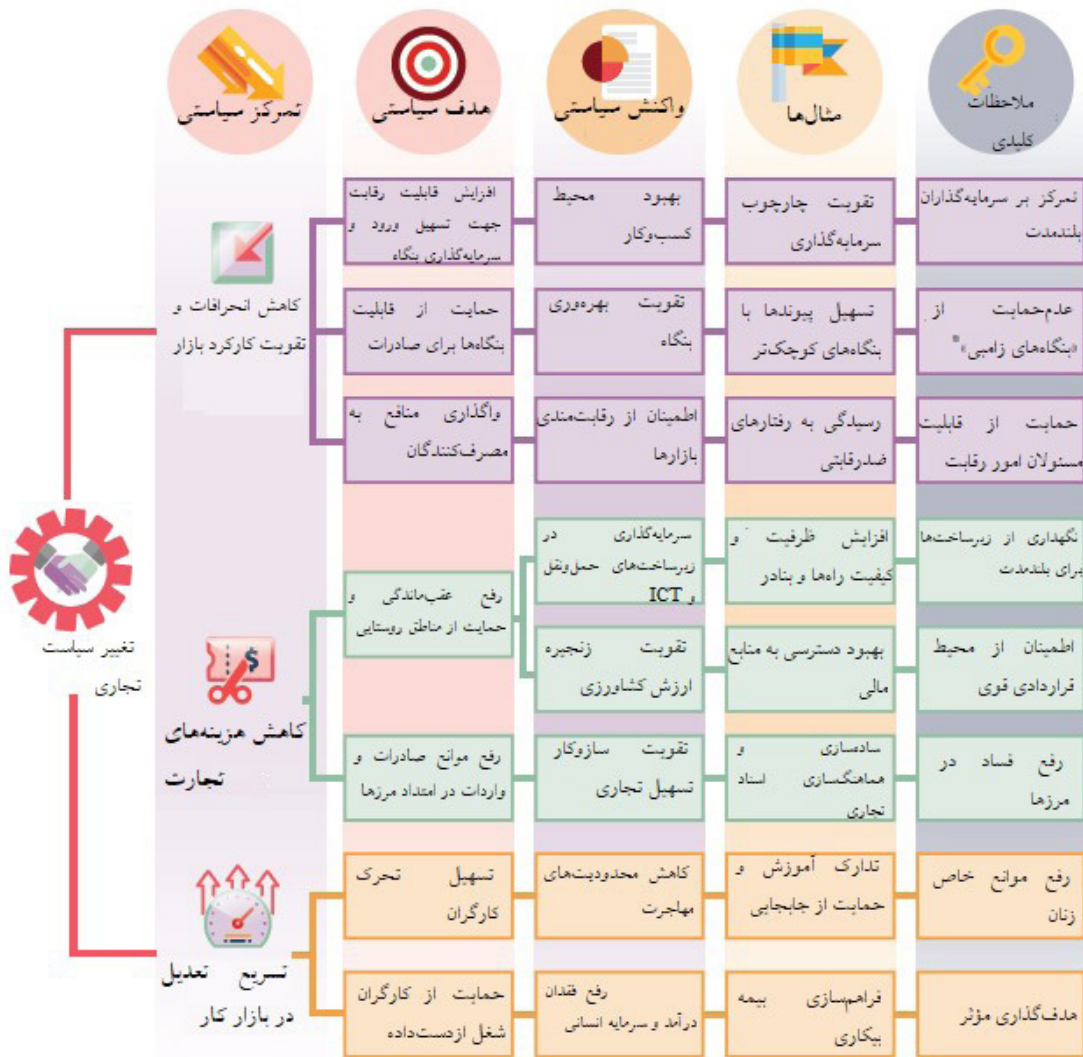
منابع و مراجع

1. Jakob Engel, Deeksha Kokas, Gladys Lopez-Acevedo, and Maryla Maliszewska; The Distributional Impacts of Trade: Empirical Innovations, Analytical Tools, and Policy Responses; Ch 4, Fostering Inclusive Trade: A Policy Agenda; The World Bank, Trade and Development Series, 2021

پیوست‌ها

پیوست ۱: بررسی اجمالی سیاست‌های تکمیلی

* بنگاه‌های زامبی (zombie firms) به بنگاه‌های بدهکاری اطلاق می‌شود که قادر به بازپرداخت اصل بدهی خود را نیستند. این بنگاه‌ها ورشکسته هستند و عموماً با تزریق نقدینگی و تأمین مالی از سوی دولت، به حیات خود ادامه می‌دهند (مترجم).
 مأخذ: یافته‌های گزارش

پیوست ۲: سیاست‌ها و برنامه‌های فعال بازار کار در کشورهای در حال توسعه و تأثیرات آن‌ها

در آمریکای لاتین، بیشتر برنامه‌های بازار کار، صرفاً مرتبط با تجارت نیستند. این برنامه در عوض، مساعدت‌های کلی را ارائه می‌دهند که این مساعدت‌ها می‌توانند به بنگاه‌های واجد شرایط کمک کنند تا بهره‌وری و رقابت خود را افزایش دهند و یا سطح اشتغال خود را حفظ کنند. به طور کلی، این برنامه‌ها برای حمایت از کارگران شغل ازدست‌داده مؤثرند. در مکزیک پس از آغاز قرارداد تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا)، برنامه پراکامپو^۱ در سال ۱۹۹۳ برای جبران کاهش قیمت انتظاری محصولات کشاورزی اجرا شد. این برنامه پرداخت وجه نقد به کشاورزان را فراهم می‌کرد و ۹۰ درصد از نواحی زیر کشت مکزیک را پوشش می‌داد.

در ویتنام، برنامه بیمه بیکاری پس از بحران مالی سال ۲۰۰۸ ایجاد شد و بعداً برای پوشش اغلب کارگران بخش رسمی، گسترش یافت. شرط دریافت مزایای این برنامه این بود کارگران می‌بایست از بنگاه‌هایی که دچار رکود کسب‌وکار یا یک فاجعه طبیعی شده‌اند، اخراج می‌شدند. با اینکه این مزایا شامل پایه حقوق، مساعده برای مراقبت از کودکان، کمک هزینه‌های کاربایی و آموزش شغل می‌باشد، اما با توجه به اقتصاد غیررسمی بزرگ ویتنام، این پوشش هنوز هم با محدودیت مواجه است. در طول سال‌ها، تعداد فزاینده‌ای از کارگران، درخواست بیمه بیکاری را کرده‌اند. حداقل یک مطالعه نشان می‌دهد که با این همه اقدامات صورت گرفته در ویتنام، نرخ بازاشتغالی زیاد نیست. یک فرصت مهم برای دولت، بهبود کیفیت آموزش و دسترسی به آن است؛ زیرا تنها کمتر از پنج درصد از کل افرادی که مقرر بیکاری دریافت می‌کنند، آموزش حرفه‌ای می‌بینند.

در چین، یک طرح بیمه بیکاری همگانی در سال ۱۹۸۶ ایجاد شد تا از کارگران شغل ازدست‌داده ناشی خصوصی‌سازی بسیاری از شرکت‌های دولتی، محافظت کند. این برنامه بعداً گسترش یافت و شامل بنگاه‌های خصوصی و سایر بنگاه‌های دولتی، کشاورزان و اخیراً کارگران مهاجر شد. هدف از این برنامه، تشویق مهاجرت بیشتر از مناطق روستایی به شهرها بود. مزایا اعطایی این برنامه شامل پرداخت بیمه بیکاری، یارانه‌های پزشکی، پوشش هزینه‌های روزانه و آموزش‌های مقتضی شغلی برای بهبود صلاحیت‌های شغلی و نیز کمک به کارگران برای اشتغال مجدد بوده است. با این حال، پوشش این برنامه محدود است و نقش ضعیفی در تشویق بازاشتغالی و جلوگیری و یا حفظ سطح بیکاری ایفا می‌کند. علاوه بر این، یک برنامه تعدیل تجاری در

1. PROCAMPO

سال ۲۰۱۷ برای بنگاه‌ها در منطقه آزاد آزمایشی شانگهای^۱ ارائه شد. با پیروی از منطق استفاده از مساعدت تعدیل تجاری^۲ در سایر کشورها، هدف از این برنامه، ارائه TAA به بنگاه‌هایی است که در اثر اختلافات تجاری زیان دیده‌اند. TAA شامل مشاوره، آموزش کارکنان، بیمه اعتباری صادرات^۳ و مدیریت زنجیره تأمین و ریسک به مدت دو سال است.

در هند، رونق فناوری اطلاعات (IT) در دهه‌های ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰ منجر به کمبود نیروی ماهر شد و در نتیجه دولت هند کالج‌های دولتی فناوری اطلاعات را در مناطق کمتر توسعه یافته تأسیس کرد که این امر، موجب تلاش کالج‌های خصوصی IT برای حضور در این مناطق نیز شد. بررسی اثرات این مداخله نشان می‌دهد که این مداخله، عرضه کارگران ماهر در زمینه IT را افزایش و فرصت‌های آموزشی را برای جوامع کمتر برخوردار ارائه داد و به کاهش نابرابری‌های درآمدی کمک کرد.

سیاست‌های اتخاذی تعدیل بازار کار در مراکش که در واکنش به بحران مالی ۲۰۰۸ به منظور حمایت از مشاغل صنایع نساجی، پوشاک، چرم و کفش بوده، فقط تعداد کمی از بنگاه‌ها و کارگران را بهره‌مند کرده است. لذا این طرح نتوانسته است ریسک‌های مهم رقابت بنگاه‌ها^۴، از جمله رقابت بنگاه‌های درگیر در قاچاق و بنگاه‌های بخش غیررسمی را رفع کند. همچنین این طرح، جذابیت این صنایع را برای کارگران جوان کاهش داد.

پیوست ۳: ایجاد یک بنیاد قدرتمند برای شکوفایی منطقه تجارت آزاد قاره آفریقا

منطقه تجارت آزاد قاره آفریقا^۵ با داشتن ۵۴ کشور، بزرگ‌ترین منطقه تجارت آزاد جهان از نظر تعداد اعضا خواهد بود و این منطقه مجموعاً به طور بالقوه بازار ۱/۳ میلیارد نفری همراه با تولید ناخالص داخلی ۳/۴ هزار میلیارد دلاری آمریکا را در بر خواهد داشت. اگرچه توافق‌نامه‌های تجارت آزاد^۶ فرصت‌های قابل توجهی ایجاد می‌کند، اما تاریخ نشان داده که به حداکثر رساندن منافع بالقوه این مناطق، خودکار نیست. یک

1. the Shanghai Pilot Free Trade Zone

2. Trade Adjustment Assistance (TAA)

3. export credit insurance

این بیمه از صادرکنندگان محصولات و خدمات در برابر خطر عدم پرداخت توسط خریداران خارجی محافظت می‌کند. (مترجم).

4. competitive risks

ریسک رقابتی، به این واقعیت اشاره می‌کند که غالباً بنگاه‌ها در بازار با یکدیگر رقابت می‌کنند، به طوری که هر یک از آن‌ها به دنبال کسب بالاترین موقعیت و جذب بیشترین مصرف‌کنندگان هستند تا حداکثر سود را برای خود کسب کنند. این عمل بنگاه‌ها به معنای وجود نیروی رقابتی در بازار است. این نیروها، می‌توانند موجب زیان و یا ورشکستگی احتمالی برخی از بنگاه‌ها شوند (مترجم).

5. the African Continental Free Trade Area (AFCFTA)

6. Free Trade Agreements (FTAs)

مسئله اساسی این است که نهادها و کشورهای عضو AFCFTA چطور و چگونه ضعف‌هایی که تأثیرات توافقنامه‌های تجارت آزاد قبلی آفریقا را با محدودیت مواجه کرده است، برطرف کنند.

تا حد زیادی، احتمال اینکه AFCFTA به وضعیت مهمی برای توسعه در منطقه برسد، به این موارد بستگی خواهد داشت: (الف) عمق و وسعت تعهدات تفضیلی برای حذف موانع تجاری مورد بحث، (ب) اندازه اجرای واقعی و مؤثر تعهدات AFCFTA و (ج) ابتکارات تکمیلی که گذار روان به تجارت آزاد را اطمینان می‌بخشد و باعث جریان‌های بیشتر سرمایه‌گذاری مولد در بخش‌های غیرسنتی و لذا منجر به مشاغل بیشتر و بهتر می‌شوند.

با بهره‌گیری از تجربیات مشابه در مورد مذاکرات صورت گرفته از سوی سایر کشورهای در حال توسعه، متوجه می‌شویم که طراحی یک دستورالعمل تکمیلی برای به حداکثر رساندن مزایای بالقوه FTA شامل اقدامات مشخص در حداقل سه جبهه است:

- اجرای و مدیریت توافق AFCFTA: ایجاد ظرفیت (به شکل آموزش، مشاوره مستقیم و پشتیبانی اجرای توافق) نه تنها برای وزارتخانه تجارت، بلکه برای سایر وزارتخانه‌های مهم و همچنین سازمان‌های مدیریت مرزی (به ویژه گمرکات) که وظیفه اجرای توافقات آتی را دارند مفید است: وزارتخانه‌ها و سازمان‌هایی که شاید قبلاً فقط در مرحله مذاکرات در جریان امور می‌بودند. این امر برای ممکن ساختن انطباق، مدیریت و حل مشکلات، نظارت اقتصادی و جامعه‌پذیری^۱ AFCFTA ضروری است.
- پشتیبانی نهادی مربوط به تجارت برای اجرا: ایجاد ظرفیت برای سازمان‌هایی (غیر از وزارتخانه‌های تجاری) که متولی امور تجاری و سرمایه‌گذاری هستند و در عمل، کارکرد صحیح AFCFTA را تحت تأثیر قرار می‌دهند.
- گذار به تجارت آزاد: ابتکارات خاص بخش صنعت با هدف قادر ساختن بنگاه‌های داخلی (مخصوصاً بنگاه‌های کوچک و متوسط) برای رفع انحرافات اقتصادی تأثیرگذار بر رقابتمندی در یک محیط تجارت آزاد.

1. socialization

به روندی گفته می‌شود که در آن، شخص در طول حیات خویش هنجارها، عرف‌ها و ارزش‌های جامعه خویش را یاد می‌گیرد. به عبارتی: آماده شدن فرد توسط جامعه برای بر عهده گرفتن نقش‌ها را جامعه‌پذیری می‌گویند (مترجم).

مؤسسه مطالعات پژوهش‌های بازرگانی

نام گروه:

گروه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی خارجی

تهیه و تدوین:

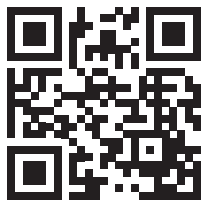
مهدی رضائی

ناظر علمی:

دکتر حسن ثاقب

تاریخ انتشار:

دی ماه ۱۴۰۰

www.itsr.ir